

WORLD SCIENCE

№ 11(27)
Vol.2, November 2017

Copies may be made only from legally acquired originals.
A single copy of one article per issue may be downloaded for personal use (non-commercial research or private study). Downloading or printing multiple copies is not permitted. Electronic Storage or Usage Permission of the Publisher is required to store or use electronically any material contained in this work, including any chapter or part of a chapter. Permission of the Publisher is required for all other derivative works, including compilations and translations. Except as outlined above, no part of this work may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means without prior written permission of the Publisher.

Founder –
RS Global Sp. z O.O.,
Scientific Educational Center
Warsaw, Poland

Numer KRS: 0000672864
REGON: 367026200
NIP: 5213776394

Publisher Office's address:
Dolna 17,
Warsaw, Poland,
00-773

Website: <https://ws-conference.com/>

E-mail: rsglobal.poland@gmail.com

Tel: +4(857) 898 55 10

The authors are fully responsible for the facts mentioned in the articles. The opinions of the authors may not always coincide with the editorial boards point of view and impose no obligations on it.

CHIEF EDITOR

Ramachandran Nithya Professor in Finance and Marketing, Oman

EDITORIAL BOARD:

Nobanee Haitham Associate Professor of Finance, United Arab Emirates

Almazari Ahmad Professor in Financial Management, Saudi Arabia

Lina Anastassova Full Professor in Marketing, Bulgaria

Mikiashvili Nino Professor in Econometrics and Macroeconomics, Georgia

Alkhalwaldeh Abdullah Professor in Financial Philosophy, Hashemite University, Jordan

Mendebaev Toktamys Doctor of Technical Sciences, Professor, Kazakhstan

Yakovenko Nataliya Professor, Doctor of Geography, Shuya

Mazbayev Ordenbek Doctor of Geographical Sciences, Professor of Tourism, Kazakhstan

Sentyabrev Nikolay Professor, Doctor of Sciences, Russia

Ustenova Gulbaram Director of Education Department of the Pharmacy, Doctor of Pharmaceutical Science, Kazakhstan

Harlamova Julia Professor, Russia

Kalinina Irina Professor of Chair of Medicobiological Bases of Physical Culture and Sport, Dr. Sci.Biol., Russia

Imangazinov Sagit Director, Ph.D, Kazakhstan

Dukhanina Irina Professor of Finance and Investment Chair, Doctor of Sciences, Russian Federation

Orehowskyi Wadym Head of the Department of Social and Human Sciences, Economics and Law, Doctor of Historical Sciences, Ukraine

Peshcherov Georgy Professor, Russia

Mustafin Muafik Professor, Doctor of Veterinary Science

Ovsyanik Olga Professor, Doctor of Psychological Science, Russian Federation

Temirbekova Sulukhan Dr. Sc. of Biology, Professor, Russian Federation

Kuzmenkov Sergey Professor at the Department of Physics and Didactics of Physics, Candidate of Physico-mathematical Sciences, Doctor of Pedagogic Sciences

Safarov Mahmatali Doctor Technical Science, Professor Academician Academia Science Republic of Tajikistan

Omarova Vera Professor, Ph.D., Kazakhstan

Koziar Mykola Head of the Department, Doctor of Pedagogical Sciences, Ukraine

Tatarintseva Nina Professor, Russia

Sidorovich Marina Candidate of Biological Sciences, Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor

Polyakova Victoria Candidate of Pedagogical Sciences, Russia

Issakova Sabira Professor, Doctor of Philology,

Kolesnikova Galina Professor, Russia

Utebaliyeva Gulnara Doctor of Philological Science, Kazakhstan

Uzilevsky Gennady Dr. of Science, Ph.D., Russian Federation

Crohmal Natalia Professor, Ph.D. in Philosophy, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Chorny Oleksii D.Sc. (Eng.), Professor, Kremenchuk

Pilipenko Oleg Head of Machine Design Fundamentals Department, Doctor of Technical Sciences, Ukraine

Nyyazbekova Kulanda Candidate of pedagogical sciences, Kazakhstan

Cheshmedzhieva Margarita Public Law and Public Management Department, Bulgaria

Svetlana Peneva MD, dental prosthetics, Medical University - Varna, Bulgaria

Rossikhin Vasily Full dr., Doctor of Legal Sciences, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine

CONTENTS

ECONOMY

- Sumskaaya T. V.*
PROBLEMS OF PERFORMANCE BUDGETING'S
INTRODUCTION AT THE REGIONAL AND LOCAL LEVELS..... 4
- Андрющенко І. С., Полтавець Т. М.*
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ВИДАМИ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ
У ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА..... 7
- Балашова Н. В., Плисенко Г. П.*
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ В
УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 12
- Касьмова Сюзита Манасовна*
СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА КАК ФЕНОМЕН СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ..... 17
- Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li, Shaymardanov Shaxzod Robert o'g'li*
INTEGRATION AND ACCOUNTING PERFECTION IN UZBEKISTAN..... 20

PSYCHOLOGY

- Grinko N. V., Karvatska N. S., Herasymiuk I. G.*
THE PRENATAL COUNSELING IN WOMEN AT HIGH RISK OF PRETERM BIRTH..... 23
- Бабаева Альвина Давуд гызы*
РАЗВИТИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ В
ХУДОЖЕСТВЕННО-ЛИТЕРАТУРНОМ ТВОРЧЕСТВЕ ПОЭТА НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ.. 26

PHILOLOGY

- Маркова Ольга Іванівна*
ПРЕДМЕТНО-ОБРАЗНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ ПАТРІОТИЗМ
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ..... 28
- Nurken Aubakir*
DISTINCTIVE FEATURES OF POPULAR SCIENCE DISCOURSE..... 32
- Льченко І.*
ІМЕНА В ГАЗЕТНОМУ ЗАГОЛОВКУ..... 36
- Синявська О. Є.*
РОЛЬ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПРОЦЕСІ НЕЙМІНГУ..... 40

HISTORY

- Асланова Е. А.*
ОАЭ КАК ОДИН ИЗ ВЕДУЩИХ ПАРТНЕРОВ
АЗЕРБАЙДЖАНА НА БЛИЖНЕМ ВОСТОКЕ..... 43

LEGAL AND POLITICAL SCIENCE

- Ісакова В. М., Німко А. В.*
ОБМЕЖЕННЯ ЗАСОБІВ І МЕТОДІВ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ..... 45
- Ляпін Дмитро Вадимович*
ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ EX-POST В УКРАЇНІ..... 48
- Потапова Н. Ю.*
ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ КОРЕИ В ОБЛАСТИ
ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ..... 53

PROBLEMS OF PERFORMANCE BUDGETING'S INTRODUCTION AT THE REGIONAL AND LOCAL LEVELS

PhD in Economics Sumskaya T. V.

*Russian Federation, Novosibirsk, Institute of Economics and Industrial Engineering,
Siberian Branch of the Russian Academy of Sciences;
The Novosibirsk State University of Economics and Management*

Abstract. *The article considers performance budgeting as a method of budget planning, carrying out and control, which provides distribution of budget resources according to aims and functions. Performance budgeting is especially relevant in the context of the economic crisis, when the most urgent problem is getting the maximum economic and social result while reducing budget financing. The author analyses the advantages of performance budgeting and its value in organization of budget process within the bounds of medium-term finance planning. The changes that need to be made in the organization of the budgetary process in the Russian Federation in the transition to performance budgeting are noted.*

Great attention is paid to weak sides of performance budgeting, as to limitation of this model. The most important limitation is the inability to cover the solution of all costs management tasks, because the quantitative assessment of costs cannot always be directly related to the result in many socio-economic spheres. It is noted that at the sub-federal level of the budget system, in order to implement performance budgeting, it is necessary to develop approaches to determining indicators of the effectiveness of providing public services at the regional and local levels, and to develop mechanisms for the practical application of these performance indicators in budget planning. At the same time, it is important to clearly identify the intermediate results and the final social results of the regional and local authorities in this fiscal year. Attention is focused on the need to strengthen the revenue base of regional and especially local budgets in the Russian Federation.

Keywords: *performance budgeting, medium-term finance planning, effectiveness of budget services, rationalization of budget expenses.*

Local budget's expenditure management is the important part of sub-federal budget policy. It is determined mainly by conditions of budget process and system of composition, ratification and execution of budget (concerning expenditures). So budgeting improvement is important instrument of increasing the effectiveness of expenditures on the level of subjects of federation and municipalities.

In Russia, budget policy improvement is aimed at creation of conditions for effective management of state and municipal finances, according to socio-economic policy of the state. Among the possible measures there are:

- focus on long-term purposes of socio-economic development of the country and expenditure priorities of federal budget (including the possibilities of their defrayal);
- guaranteeing the forecast of conditions' of budget's forming on all the levels including federal, regional and local ones;
- transition from one-year to medium-term budget planning, assuming budget expenditure structuring for 3 years;
- forming the monitoring system of socio-economic effectiveness of budget expenditures with the use of indicators which can qualitatively and quantitatively estimated for budgets of all the levels.

In world practice for carrying out such measures one should mention performance budgeting (PB). Performance budgeting is a method of planning, execution and monitoring of budget, which distributes resources among goals, purposes and functions of the state, according to priorities of state policy and social meaning of direct and terminal results of budget execution. PB gives an opportunity to measure up expenditures and results, to choose the most effective ways of budget resources spending, to estimate an extent of pre-arranged results' achievement and their quality in proper time. Results can be estimated by either quantitative or qualitative indices, which should be measurable and comparable. Using the PB principles allows to construct a budget accenting results management due to

responsibility reinforcement, and widening independence of budget institutions (and budget managers) within the strict medium-term guiding line.

Medium-term performance budgeting is a permanent process. It means that forward-looking plans for second and third year of previous medium-term budget cycle becomes a foundation for first and second year plans of current budget cycle. This approach allows a coordination between one-year budget plan and medium-term planning.

The advantages of performance budgeting model are clarified by following potential:

1. Separate planning of current and accepted liabilities, which allows not only to consider their different characters and role in budget planning better, but also to carry out a decision succession during a planned period.

2. State provision of social goods and services people really need;

3. Transition to performance budgeting allows to consider *sine ira et studio* the current trends of expenditure and to break down many expenditures, being carrying out only traditionally, without proper socio-economic justification of its necessity.

4. Approval of maximum budget for budget planning subjects on 3 years. At the same time, decision making is carried out with taking into account the priorities of medium-term policy, instead of momentary after-effects.

5. Strengthening the responsibility of the state ministries for terminal result, which is not just an accordance of certain services' amount or fulfillment of some range of works, but orientation on specific quality index.

6. Increase of decision validity, concerning state expenditure due to increase of informational supply.

The advantages of budget process based on PB within medium-term planning are clearly seen from the point of view of new budget classification, taking into consideration the procedures of budget working up and discussion. One should note that these procedures create a conditions for administrative accountancy. Particularly, it applies to forming of forward-looking financial plan of Russia for 3 years and, above all, its new aspect and role in budget process. In 2005 significant changes in law were done. They resulted in changes in principles of structure and composition of forward-looking financial plan. The table 1 shows these changes.

Table 1. Changes in the principles of forward-looking financial plan

Before implementation of performance budgeting	After implementation of performance budgeting
<ul style="list-style-type: none"> - for 3 years; - needn't ratification; - weak correlation with the yearly budget; - aspect is not determined; - stages of working up are not determined; - current and new liabilities are not marked; - extended functional classification; - without departmental section; - every year anew. 	<ul style="list-style-type: none"> - for 3 years; - is ratified by the federal government; - strict correlation with the budget (with the same parameters, as year before); - 3 stages (main parameters, plan, detailed plan); - 3 tables; - separate planning of current and new liabilities; - functional classification is not obligatory; - departmental section is obligatory; - «sliding triennial».

Apparently, the modifications of budget working-up conditions promote better organization of budgeting, because forward-looking financial plan is ratified by The Russian Government and first-year parameters of 3-year period corresponding with federal budget project, under further parameters correction of second and third years.

The importance of performance budgeting is critically strengthened during current crisis. Today one must get maximum social and economic result by previous or even smaller amount of budget assignment.

Beside all above-mentioned opportunities of performance budgeting to improve budget process, PB includes some restrictions. PB cannot cover all the problems of expenditure management. They mean fields where quantitative evaluation of expenditure quality cannot be always connected with results (e. g. work of courts, armed forces, medical and educational organization, etc). Such results are fully explained. Performance budgeting is an attempt of application of quasi-market mechanism to public sector. Otherwise, it doesn't create a market sector, but make state organization work on market-like principles. So, Russia is not ready to apply PB because there is no government,

responsible to the society, political competition, separation of powers, primacy of law, free mass media, low corruption etc.

Thus, PB includes many problems and suits mainly for easy routine management functions, and cannot be used for many practical purposes. In Russia, introduction of PB reflects interests of central power (in the case of maximum financial centralization), and minimum responsibility suits to bureaucracy. One needs power, others need irresponsibility, so Pareto improvement is achieved. Thus, PB creates an illusion of good bureaucracy.

Besides, it is necessary to mark one more important aspect of PB using. Introduction of PB is multi-stage process, which must cover all the levels of budget system, and on every level, PB using has some specific features.

Till now principal attention in PB introduction, including methodic elaborations, was paid on federal level. They have been carrying out this work since 2004, but the work hasn't yet been done. One should mention, that PB system as a whole hasn't been realized nowhere abroad yet. We can see only its fragmentary use for specific budget expenditures on every level of budget system. According to experts, the reason of it lays in the fact, that types of required results (social effects and/or budget services), which form PB system, are not determined. Also, in relationships between regions and municipalities two aspects of PB introduction are critical.

Firstly, one should choose, how to estimate results of budget services: by achievement of certain parameters of these services or by stimulated socio-economic effects. Secondly, there is a problem of practical using of effectiveness parameters immediately in budget planning. It is generally known, that practical using of PB requires distinct revealing of intermediate results determined, as a rule, in absolute parameters, and terminal social results, determined in degree of achieving (right up to 100%). At that, prospective results of budgeting shouldn't be achieved at any cost, when minimization of budget expenditures ends in itself. PB method requires rationalization, but not minimization of budget expenditures. So, elaboration and using of parameters' system are very important for estimation of achievement of pre-arranged budgeting results and its quality.

Some authors propose rational minimization of budget expenditures without decrease of budget services' quality and quantity as integral indices of socio-economic effectiveness of budgeting in a given fiscal year. Generally speaking, the socio-economic effectiveness of performance budgeting's execution is seen only as a trend. This trend is got through estimation of social results. So, socio-economic effectiveness of budget's execution is a degree of achievement of pre-arranged terminal social results of budgeting, and rational minimization of budget expenditures. As terminal social results one can mention:

- increase of percentage of employed people (that were unemployed);
- increase of percentage of cured patients without loss of ability to work;
- increase of percentage of cured patients with positive medical result;
- decrease of children death-rate in maternity hospitals;
- decrease of women death-rate in maternity hospitals;
- decrease of part of second-session schoolchildren;
- increase of part of schools, connected to internet;

Using of such indices (which are social standards) in PB needs quantitative expression, even in financial form.

Financial expression of social standards is financial standards, which can be used for calculating of financial volume on social expenditures. Financial standards are determined for one unit of budget services. But there is a problem: in market (competitive) economy with instable prices in conditions of territorial differentiation one cannot determine these standards on federal level. So, practical use of PB needs decentralization not only within determination of result-evaluating indices, but also in system of regional social and financial standards, which expand federal social standards to the conditions of local circumstances.

In a conclusion let's accentuate, that fiscal incomes centralization strengthening has resulted in devastation of territorial and especially of local budgets. This leads to poor financial support of local power and worsen critically the opportunity of PB using on local level. There is also a problem of strengthening of local budgets incomes through the redistribution rationalization of incomes throughout the vertical line of budget system.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ВИДАМИ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ У ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

канд. екон. наук., доц. Андрющенко І. С.,
магістр Полтавець Т. М.

Україна, м. Харків, Харківський державний університет харчування та торгівлі

Abstract. *The costs of operating activities aimed at the increase of the management system informativeness are recommended to be formed in the context of such economic processes as production, service (organization of consumption) and sales of products depending on the type of enterprise (A, B, C). For this purpose, at the first stage, it is worthwhile clarifying the objects of expenses for the objects of restaurant business, i.e., an item that requires separate measurement of the costs associated with it. At the second stage, it is advisable to identify costs carriers that lead to expenses. The amount and composition of operating expenses depend on the number of the types of "products". Their specifics offered by the investigated establishments determine the consumption process and ensure costs formation in different ways.*

Keywords: *Operating costs, cost formation, economic processes, types of "products", enterprises of the restaurant industry.*

Вступ. Ресторанне господарство є видом економічної діяльності суб'єктів господарювання щодо надання послуг для задоволення потреб споживачів у харчуванні з організацією дозвілля або без нього. Характерною особливістю ресторанного господарства є те, що в галузі поєднано чотири фази розширеного відтворення: виробництво, розподіл, обмін і споживання, які діють у тісному взаємозв'язку, що значно ускладнює формування та управління витратами за загальною схемою. Питання з вивчення даного напряму вирішуються сьогодні з використанням дещо загальних економічних підходів. Тому особливості формування витрат операційної діяльності за видами господарських процесів у підприємствах ресторанного господарства потребують більш детального розгляду.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад формування витрат операційної діяльності з урахуванням видів господарських процесів у підприємствах ресторанного господарства.

Матеріали і методи дослідження. Теоретичним та методологічним підґрунтям роботи стали загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання явищ і господарських процесів підприємств ресторанного господарства. При теоретичному осмисленні проблемних питань формування витрат операційної діяльності підприємства, уточненні понятійно-термінологічного апарату використано методи логічного аналізу, синтезу та порівняльних характеристик.

Результати дослідження. В українському законодавстві типологізацію ресторанних господарств регламентовано на рівні державних стандартів, їх об'єднано за принципом асортименту кулінарної продукції, контингенту споживачів і форм організації їх обслуговування. До основних типів закладів відповідно до ДСТУ відносять: ресторан, кафе, бар, закусочну, їдальню, кафетерій, буфет [3]. Класифікатором видів економічної діяльності 2010 року виділено види діяльності у сфері «Діяльність готелів та ресторанів» за такими типами закладів як: ресторани, кафе, бари; їдальні; постачання готової їжі [2].

Особливість організації виробничого циклу підприємств ресторанного господарства полягає у тому, що продукція яка виробляється не підлягає тривалому зберіганню й має бути швидко реалізована. За характером реалізації продукції ресторанне господарство відрізняється тим, що поряд з реалізацією продукції, організовується її споживання, а також надання населенню різних видів додаткових послуг. Проте, в даній галузі вирішальне значення мають виробництво та організація споживання, оскільки майже дві третини продукції, яка реалізується, виготовляється власним виробництвом. Через те, що підприємства ресторанного господарства виконують одночасно декілька функцій, ресторанний бізнес покликаний задовольнити гостя (клієнта) кулінарними виробами, створити індивідуальну атмосферу затишку, а також надавати якісний сервіс через взаємозв'язок всіх процесів. У процесі обслуговування, як правило, заклади ресторанного господарства надають споживачам комплекс послуг при безпосередньому контакті зі

споживачем (реалізація кулінарної продукції та організація дозвілля). Перелік послуг, які надають заклади ресторанного господарства, залежить від типу (ресторан, бар, кафе тощо) і класу закладу (ресторани швидкого харчування; ресторани середнього цінового сегменту або преміум-класу). Подана систематизація видів послуг може бути використана як базисна для обґрунтування застосування елементів системи управління витратами.

Послуги з реалізації продукції власного виробництва і покупок товарів та послуги з організації споживання є двома складовими поняття організації обслуговування, за винятком реалізації напівфабрикатів, або страв для споживання поза межами закладу харчування.

В підприємствах ресторанного господарства витрати операційної діяльності представляють собою вартісну оцінку ресурсів, використаних під час здійснення поточної виробничо-торговельної діяльності підприємства, які забезпечують формування фінансових результатів. До основних витрат операційної діяльності підприємств ресторанного господарства відносяться: витрати виробництва – собівартість страв, собівартість напоїв, заробітна платня, орендна плата, плата за комунальні послуги, електроенергію, послуги зв'язку, транспорт, охорону, харчування штату працівників, податки, рекламу, та інші витрати. Також до складу витрат операційної діяльності відносяться витрати на здійснення процесу реалізації товарів (які за своєю суттю є витратами послуг з доведення товарів від виробника до споживача та пов'язаних із зміною форм власності) й витрати на обслуговування, до яких належать обслуговування офіціантами, сервіровка, прибирання залу, його освітлення, опалення, амортизація тощо. В той же час, такі процеси як обслуговування й реалізація для одних підприємств та/або операцій є одночасними й невідокремленими категоріями, а для інших різними. Слід зауважити, що процес виробництва продукції відбувається на кухні та у барі; обслуговування та реалізація у залі, барі закладу та за його межами. Останнім часом спостерігається переміщення послуг з організації споживання продукції із залів закладів харчування до робочих місць (офіси, установи); місць відпочинку; місць святкування різних подій; до домівки. Тому, для застосування в практичній діяльності поданого розподілу витрат операційної діяльності рекомендовано виокремлювати підприємства ресторанного господарства за такими типами:

А – обслуговування й реалізація відбуваються одночасно під час споживання замовлених страв клієнтами в залі закладу (кафе, ресторани).

Б – обслуговування й реалізація відбуваються як самостійні процеси під час обслуговування певних урочистих заходів, реалізації напівфабрикатів або страв до місць їх замовлень поза межами закладу, або в закладі як сформоване замовлення для споживання за межами закладу (зокрема, заклади швидкого харчування, кейтерінг, доставка до місця замовлення) тощо.

В – для підприємств, які поєднують зазначені види процесів (змішаний тип), доцільно виокремлювати процеси обслуговування й реалізації за видами «продуктів» під час управління витратами (споживання страв у закладі і продаж за його межами).

Враховуючи, що підприємства ресторанного господарства виконують одразу декілька видів господарських процесів, відокремити витрати в системі управління витратами за кожним видом досить складно. При цьому частина витрат формується одночасно за декількома видами діяльності (рис. 1).

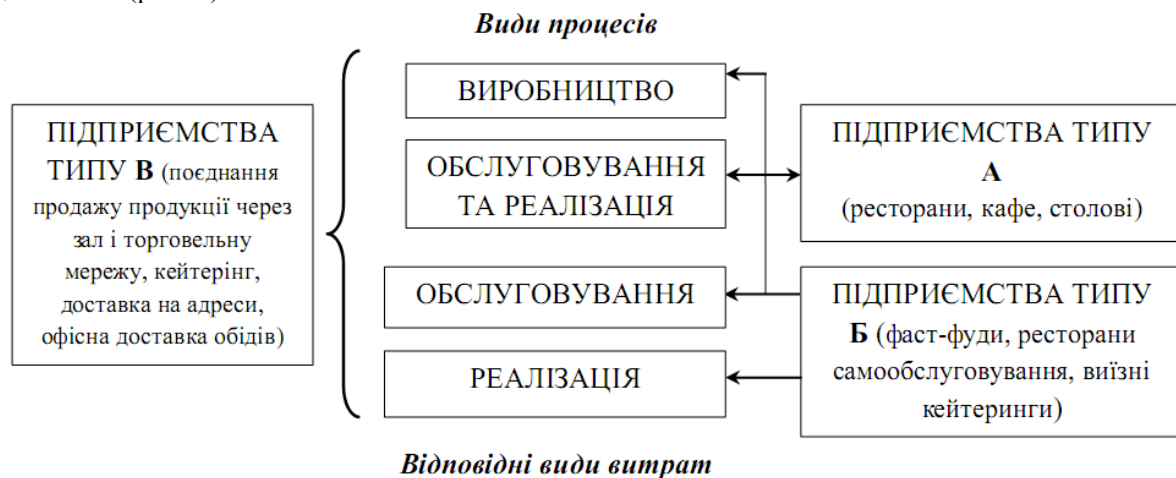

Рис. 1. Класифікація закладів ресторанного господарства для формування витрат за видами процесів

Так, до виробництва й обслуговування можна віднести витрати на: оренду приміщення, амортизацію, МШП, миючі засоби тощо. До обслуговування та реалізації: витрати на рекламу, оплату праці відповідним категоріям працівників та інші витрати. До усіх видів процесів (виробництво, обслуговування, реалізація) відносяться заробітна плата, комунальні послуги, миючі засоби, МШП, вивіз сміття, прання, охорона, харчування персоналу, витрати на навчання співробітників, електроенергія, амортизація посуду та ін.

Як свідчить практика, для визначення ціни продажу на страви прямо включають лише вартість сировини, а інші елементи – операційні витрати і прибуток відображають в ціні через встановлений розмір торговельної націнки. Таким чином відразу формують ціну виготовленої продукції, минаючи процес калькулювання її собівартості. Недоліком такого підходу є те, що під час оцінки результатів господарської діяльності не враховуються зрушення у структурі товарообороту, що істотно впливає на величину витрат і кінцевий фінансовий результат, а відтак й призводить до викривлення рівня рентабельності. Відтак, витрати операційної діяльності сьогодні визнаються тільки у фінансовій звітності, і не приймають участі у визначеннях альтернативних цін, собівартості й управлінні процесами діяльності.

Для визначення ефективності формування та управління витратами рекомендовано визначати їх склад за видами здійснюваних на підприємстві основних господарських процесів ресторанного господарства як подано на рис. 2.

З метою здійснення дійового управління витратами підприємств ресторанного господарства усі витрати доцільно об'єднувати у керовану систему, яка дозволить визначати реальні витрати підприємства. З цією метою, на першому етапі, варто уточнити для підприємств ресторанного господарства об'єкти витрат, тобто предмет, який потребує окремого виміру пов'язаних із ним витрат:

- процеси діяльності (виробництво, обслуговування і реалізація);
- місця виникнення: структурні підрозділи (склад, кухня, зал, бар, торговельна мережа) або центри відповідальності (виконання менеджерами встановлених обов'язків в межах центрів);
- продукти (обідня продукція, барна продукція, фуршет, години перебування у «некафе» кейтерінг тощо).

На другому етапі доцільно визначити носії витрат, які призводять до виникнення витрат:

- товари та продукція (напівфабрикати);
- етапи і технологічні операції (підготовка, нарізка, варіння, обсмажування, оформлення страви тощо);
- угоди на замовлення (кейтерінгу, фуршету, організації свят тощо).

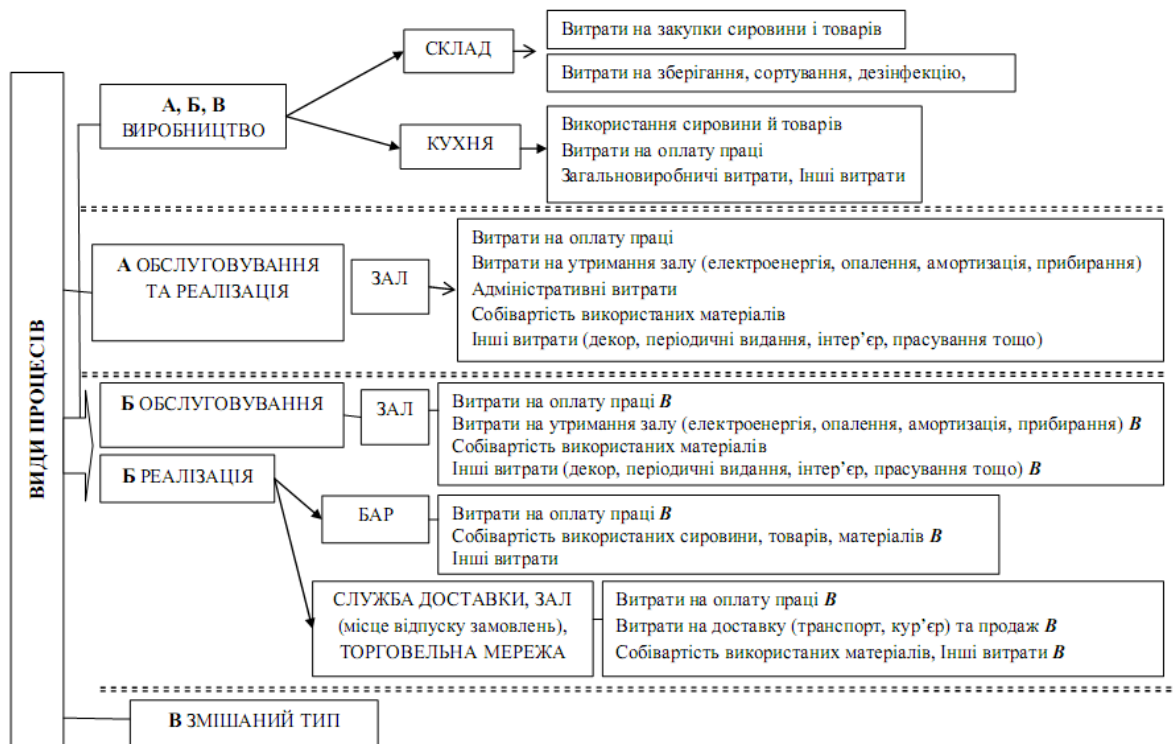

Рис. 2. Система розподілу витрат операційної діяльності підприємств ресторанного господарства за видами процесів

Для цього, перш за все, доцільно усі витрати віднести до центрів їх виникнення. У підприємствах ресторанного господарства пропонуємо центри визначати за такими видами процесів: виробництво, обслуговування та реалізація продукції. На основі системи розподілу витрат операційної діяльності (рис. 2) здійснено групування витрат за видами процесів діяльності підприємств ресторанного господарства в таблиці 1.

Таблиця 1. Групування витрат за видами господарських процесів

Вид процесу	Місце виникнення витрат	Види витрат	Статті витрат
Виробництво	Склад	Витрати на придбання сировини	Первісна вартість сировини
		Витрати на закупку товарів	Первісна вартість покупних товарів
		Витрати на зберігання	Електроенергія, тара, сортування, дезінфекція, амортизація, заробітна плата комірника
	Кухня	Використання сировини	Продукція власного виробництва (вартість напівфабрикатів та готової продукції), втрати від браку
		Витрати праці	Заробітна плата: кухарів, технолога, посудомийників
		Виробничі витрати	Амортизація кухонного обладнання та інвентарю, кухонних меблів, посуду, МШП, електроенергія
	Інші витрати	Поточний ремонт, майстер-класи для працівників, спеціалізована періодична література, миючі та дезінфікуючі засоби	
Обслуговування, реалізація	Зала	Витрати праці	Заробітна плата адміністратора, офіціантів
		Витрати на реалізацію страв	Меблі, скатертини, музика, газети, журнали, книги, Wi-Fi, кабельне телебачення
		Витрати періодів	Додатковий декор до свят
		Інші витрати	Декор, серветки, квіти, бланки тощо
	Бар	Витрати праці	Заробітна плата барменів
		Витрати на реалізацію товарів	Покупні товари
		Виробничі витрати	Обладнання, інвентар, посуд для бару, касовий апарат
		Зберігання	Амортизація, електроенергія
	Адміністрація	Використання товарів	Продукція власного виробництва
		Витрати праці	Заробітна плата адміністрації
Адміністративні витрати		Офісна техніка, податки, соціальні відрахування, ліцензії, дозволи, штрафи, пеня, послуги зі сторони (банківські, аудиторські, юридичні та ін.), реклама (буклети, смс-рассилка), спеціалізована література	
	Інші витрати	Оновлення сайту, послуги зв'язку (пошта, телефон, факс, інтернет), канцтовари.	
Виробництво, обслуговування, реалізація		Загальновиробничі витрати	Оренда приміщення, заробітна платня: шеф кухаря, амортизація, уніформа, електроенергія, комунальні послуги, миючі засоби, МШП, вивіз сміття, прання, заробітна плата прибиральників, витрати на охорону, харчування персоналу, витрати на навчання співробітників, послуги транспорту.

Проведені уточнення понять дозволяють інтегрувати теоретичні пропозиції до практичної площини підприємств ресторанного господарства, шляхом узгодження формування інформації про склад витрат за видами діяльності, процесами, підрозділами для підвищення можливостей системи управління витратами.

Кількість та склад операційних витрат залежить від кількості видів «продуктів» – види пропонованих клієнтам закладами ресторанного господарства продукції (страви кухні, барна продукція, фуршети, напівфабрикати) та послуг («некафе», кейтеринг, доставка, флористика, організація свят). До «продуктів» підприємств ресторанного господарства запропоновано відносити:

- страви для сніданків, обідів, ланчів;
- барна продукція (коктейлі, морозиво, тістечка, кава, чай та ін.);
- банкетні – передбачає обов'язкове розміщення гостей за столами, виключаючи самообслуговування, і вважається самою традиційною і консервативною формою проведення урочистих заходів. Для проведення банкетів досить часто використовується спеціальний банкетний зал;
- фуршети – гості їдять стоячи, вільно вибираючи страви та напої, обслуговуючи себе самостійно. Меню фуршету складається в основному з великого числа холодних та гарячих закусок.
- виробництво напівфабрикатів для власного споживання та реалізації;
- формат «некафе» – напої, печиво, інтернет, усе безлімітне. Платити доводиться тільки за час перебування в закладі;
- кейтеринг – «вид продукту» підприємств ресторанного господарства пов'язаний з наданням послуг на віддалених точках: приготування та доставка готової їжі, організація харчування співробітників компаній і приватних осіб, виїзне обслуговування заходів, роздрібний продаж готової кулінарної продукції. Кейтеринг включає в себе додаткові послуги: обслуговування, сервірування, оформлення приміщення і тому подібні послуги.

Таким чином, специфіка надання видів «продуктів», які пропонують досліджувані заклади, по-різному визначає процес споживання й забезпечення формування витрат, що потребує відповідних методичних положень стосовно управління ними.

Висновки. Сутність поняття витрати операційної діяльності підприємств ресторанного господарства запропоновано розуміти як вартісну оцінку ресурсів, використаних під час здійснення поточної виробничо-торговельної діяльності підприємства, які забезпечують формування фінансових результатів. Витрати операційної діяльності з метою підвищення інформативності для системи управління рекомендовано формувати в розрізі таких господарських процесів: виробництво, обслуговування (організація споживання) та реалізація продукції в залежності від встановленого типу підприємства (А, Б, В). Кількість та склад операційних витрат залежить від кількості видів «продуктів». Специфіка надання видів «продуктів», які пропонують досліджувані заклади, по-різному визначає процес споживання й забезпечення формування витрат. Також доцільно усі витрати віднести до центрів їх виникнення. У підприємствах ресторанного господарства пропонуємо центри визначати за такими видами процесів: виробництво, обслуговування та реалізація продукції. Отже, витрати операційної діяльності підприємств ресторанного господарства необхідно формувати за видами діяльності, процесами, підрозділами для підвищення можливостей системи управління витратами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 24.07.2002 р. № 219 «Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства» – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98200&cat_id=32854
2. Класифікація видів економічної діяльності : ДК 009:2010 – [Чинний від 01.01.2012 р.]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ST001975.html (Національний стандарт України).
3. Заклади ресторанного господарства. Класифікація. : ДСТУ 4281-2004 – [Чинний від 01.07.2004 р.]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dbn.at.ua/load/normativy/dstu/5-1-0-939> (Національний стандарт України).
4. ПСБУ № 16 «Витрати», Наказ Міністерства фінансів № 318 від 31.12.1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua/laws/pravo/all/mdpn.htm>

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

¹Балашова Н. В.,

²Плисенко Г. П.

Україна, Київ, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України;
¹науковий співробітник проблемної науково-дослідної лабораторії професійної
орієнтації та професійного навчання безробітних;
²науковий співробітник проблемної науково-дослідної лабораторії соціальних
досліджень ринку праці

Abstract. Introduction and purpose of the research: research of peculiarities of the interaction of vocational and higher education in conditions of the formation of the innovative economy of Ukraine is conducted, the state and dynamics of changes in the number of vocational schools and number of higher educational institutions, and graduated skilled workers and specialists in the last 25 years were analyzed. At this stage of socio-economic development and international integration, the intensification of innovation processes should promote the development of vocational and higher education in order to increase the level of competitiveness of domestic education.

The purpose of the research is to analyze factor indicators that objectively reflect the general state of the educational services market in the context of vocational education.

Methods of research: in the course of the research, the following general scientific and special methods were used: scientific generalization and systematization - to determine features of the modern market of educational services in the context of vocational education; comparative analysis - to compare scientific approaches to determine the role of innovation and their impact on vocational education; system analysis - to identify factors of influence on the educational services market; transformation - for structuring statistical data concerning determination of the state of the market of educational services; logical generalization - to explain results of the research.

Results: the state and dynamics of changes in the number of vocational schools and number of higher educational institutions, and skilled workers and specialists during the last 25 years were analyzed. Modern tendencies of the labor market in the context of the structure of vacancies by professional groups were substantiated.

Conclusions: conducted research of peculiarities of interaction of vocational and higher education in conditions of the formation of the innovative economy of Ukraine makes it possible to elaborate measures for the development of vocational education in the future, which will take into account requirements of the modern labor market in order to reduce the imbalance between available vacancies and graduated specialists.

Keywords: vocational education, vocational education institution, higher education, innovations, market of educational services.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Європейський вибір України та її відповідна інтеграція у високотехнологічне конкурентне середовище зумовили необхідність формування інноваційної моделі розвитку, в якій роль головного джерела довготривалого економічного зростання відіграють наукові надбання та їх технологічне застосування, що надає можливість, підвищувати конкурентоспроможність економіки, гарантувати економічну безпеку держави та її чільне місце в Європейському Союзі за умови стабільних і високих темпів економічного зростання. Водночас інноваційна модель розвитку має розглядатися як інструмент формування засад інноваційно-інформаційного суспільства, в Україні [3]. У країнах ЄС постійно зростає інтерес до інноваційної діяльності, що розглядається як найбільш динамічний ресурс економічного зростання [6].

У сучасних умовах інновації є основою стрімкого та стабільного соціально-економічного розвитку держави. Освіта є одним із важливих чинників підвищення рівня національної безпеки України та підвищення конкурентоспроможності країни в цілому. Сучасний ринок освітніх послуг характеризується численними та динамічними змінами саме

тому професійна освіта повинна розвивати можливості для швидких і гнучких реакцій, щоб підвищувати ефективність діяльності і розвивати свої конкурентні переваги.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Серед науковців, які розглядали питання інноваційної економіки є: О. Амоша, Л. Ганущак-Єфіменко [3], В. Геєць [4], М. Єрмошенко [6], С. Єрохін [6], Л. Федулова [8] та ін. Дослідження професійної та вищої освіти ведуть такі науковці як І. Грищенко [5], А. Черкасов [7], В. Щербак [8] та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Наважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених взаємодії професійно-технічної та вищої освіти, слід зазначити, що багато питань залишаються невирішеними. На думку авторів, недостатня увага приділяється розвитку системи професійної освіти в умовах формування інноваційної економіки в Україні.

Постановка завдання. Провести дослідження особливостей взаємодії професійно-технічної та вищої освіти в умовах формування інноваційної економіки України.

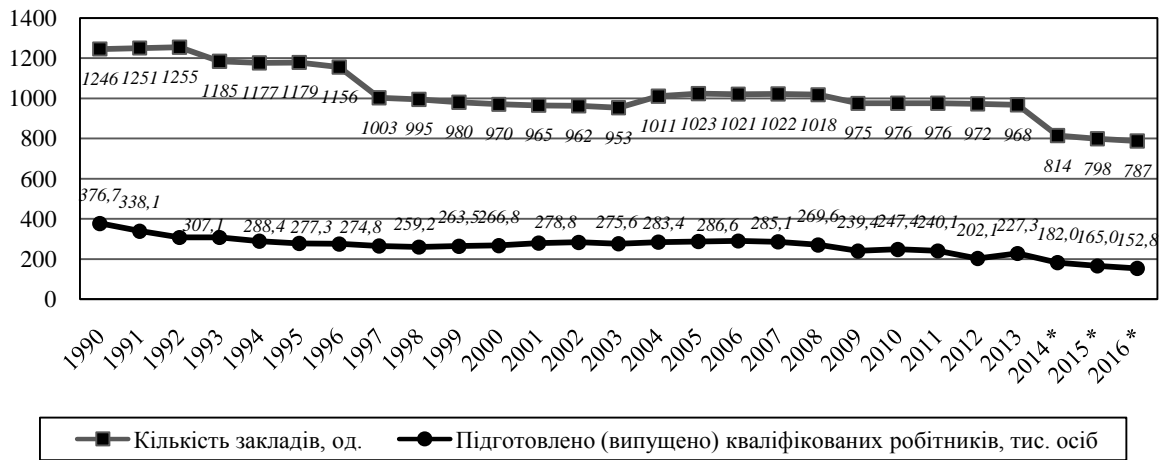
Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Головною рушійною силою сучасного прогресу вже стали знання та технології обміну інформації. Сучасний світ – це світ високих технологій та комунікацій, розвиток та використання яких обумовлюють добробут та процвітання держави. Знання вже не є привілеєм обраних, економічне зростання в країні визначається не лише накопиченими знаннями фундаментальної науки, а, насамперед, можливостями максимально широкого оволодіння ними та їх застосування. Високі темпи здобування та розповсюдження знань забезпечують їх щонайшвидше перетворення у технології та корисні винаходи й спричиняють високі темпи економічного зростання [4 с. 224]. У результаті тривалого нехтування принципами інноваційної політики багато українських організацій виявилися невідповідними до високих вимог міжнародної ринкової конкуренції, пріоритетності характеристик інноваційного потенціалу в забезпеченні конкурентоспроможної траєкторії розвитку [8].

Освіта визнана одним із пріоритетних напрямів розвитку трудового потенціалу країни, що в свою чергу веде до підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Перспективним шляхом підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації є продукування та оперативне впровадження інновацій. Посилення конкуренції створює потребу підвищувати рівень та якість наданих освітніх послуг. Під рівнем освіти варто розуміти ступінь відповідності здобутому освітньо-кваліфікаційному рівню теоретичних знань, вмінь та навичок, набутих у закладі освіти; а під якістю освіти – здатність використовувати на практиці набуті теоретичні, практичні та прикладні знання, а також результативність освітнього процесу.

В сучасних умовах професійну освіту слід розглядати як чинник соціального, інноваційного та економічного розвитку регіонів, фактор конкурентоспроможності підприємницького сектору та складова, що визначає якість життя населення. Одними із складових ринку освітніх послуг України є професійно-технічна та вища освіти. Система професійно-технічної освіти складається з професійно-технічних навчальних закладів незалежно від форм власності та підпорядкування, що проводять діяльність у галузі професійно-технічної освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих, обчислювальних та інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників. Професійна підготовка – це цілеспрямований процес навчання реальних і потенційних працівників професійних знань та вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт. Цьому слугують різні форми здобуття професійної освіти – навчання у вищих і спеціалізованих навчальних закладах освіти, стажування на курсах підвищення кваліфікації, удосконалення професійної майстерності на виробництві щодо. Потреби інноваційної вітчизняної економіки вимагають змін в освіті і професійній підготовці. Для того, щоб людина могла оновлювати знання і підвищувати рівень своєї освіти, необхідний для професійної діяльності, потрібно створити систему, за якій випускники мали б можливість періодично повертатись у систему вищої освіти [5].

За даними Міністерства освіти і науки України за останні десятиліття кількість професійно-технічних навчальних закладів (далі – ПТНЗ) зменшується. Найбільша концентрація спостерігається на початку 90-х років, найменше – в 2014–2016 рр. (рис. 1). Починаючи з 2008 року професійно-технічна освіта втрачає свою популярність, про це можуть свідчити дані кількості випущених кваліфікованих робітників в період 1990–2016 рр.

(див. рис. 1). Найбільший показник кількості випущених кваліфікованих робітників склав у 1990 році – 376,7 тис. осіб, найменший в 2016 році – 152,8 тис. осіб.

Джерело: складено авторами на основі даних [1]

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Рис. 1. Динаміка зміни кількості ПТНЗ та випущених кваліфікованих робітників в Україні за 1991–2016 роки

Проблема ускладнюється й тим, що переважна більшість учнів ПТНЗ опановують професії сфери послуг (перукарів, продавців, барменів, водіїв тощо), тоді як ринок праці потребує робітників виробничих професій (токарів, фрезерувальників, слюсарів тощо) (рис. 2).

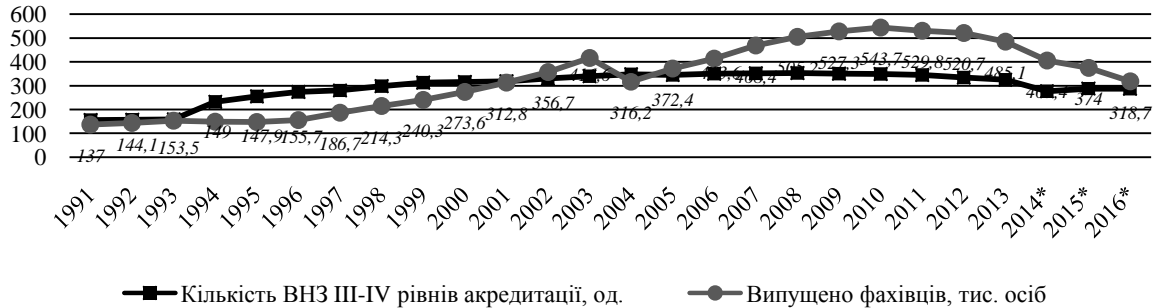

Джерело: складено авторами на основі даних [2]

Рис. 2. Структура вакансій за професійними групами

Вища освіта, завдяки своїй систематизованості та оптимізації базових знань, дає необхідний набір понять, теоретичних знань і практичних навиків, що необхідні людині в сучасному світі. Динаміку зміни кількості вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації за період з 1991 по 2016 рр., представлено на рис. 3. Найменша концентрація ВНЗ III–IV рівнів акредитації спостерігається за період 1991–1994 рр., найбільша – за період 2005–2011 рр. Починаючи, з 2012 року відмічається зменшення кількості ВНЗ. З 2001 року вища освіта набуває широкої популярності та доступності, про це можуть свідчити дані кількості

випущених фахівців III–IV рівнів акредитації. Найбільший показник кількості випущених фахівців склав у 2010 році – 543,7 тис. осіб, найменший в 1991 році – 137 тис. осіб. Загальний спад 2011 року викликаний різким скороченням кількості абітурієнтів у попередні декілька років – з 2007 року до вищої освіти почали приходити діти, народжені у 1990 році, коли почався різкий спад народжуваності (див. рис. 3).

Джерело: складено авторами на основі даних [1]

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Рис. 3. Динаміка зміни кількості ВНЗ III–IV рівнів акредитації та випущених фахівців в Україні за 1991–2015 роки

Інститут вищої освіти є однією з найважливіших складових регіональних соціально-економічних систем. У сучасних умовах вища освіта розглядається як чинник соціального, інноваційного та економічного розвитку регіонів, фактор конкурентоспроможності підприємницького сектору та складова, що визначає якість життя населення [9]. Стан вітчизняної економіки і недостатньо чіткі орієнтири її розвитку не дозволяють оцінити структуру підготовки і перепідготовки інноваційних кадрів, визначити, скільки та яких фахівців повинні готувати освітні заклади. В Україні спостерігається структурний дисбаланс ринку праці, за якого претенденти на робочі місця не володіють професійними компетенціями, необхідними роботодавцям. Тому необхідна міцна інституційна основа для зв'язків між підприємствами і закладами професійної освіти; розвиток нових моделей інтеграції науки, освіти і виробництва, що враховують логіку формування нового виду діяльності та інноваційних сегментів ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Гармонізація взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг базується на певних принципах, серед яких: гнучкість, системність, адаптивність, інноваційна модернізація. Для вирішення кадрових, соціально-економічних та регіональних проблем фінансового та інших секторів економіки необхідні розвиток і модернізація існуючої системи підготовки кадрів, пошук нових технологій інтеграції навчальних закладів та підприємств, тобто подолання існуючих протиріч між ринком праці й ринком освітніх послуг.

Серед ключових напрямів соціально-економічного розвитку України чільне місце посідають проблеми реалізації інноваційної стратегії [10]. Інноваційна діяльність сьогодні стає одним із найважливіших чинників забезпечення стійкого соціально-економічного та екологічно безпечного розвитку як окремих країн, так і світу в цілому. Перехід української економіки до інноваційної моделі розвитку має на меті забезпечити піднесення конкурентоспроможності через активізацію інноваційної діяльності не лише вітчизняних підприємств, а й галузі освітньої діяльності. Інноваційна модель економічного розвитку має сприяти удосконаленню системи професійної освіти, зокрема шляхом збільшення обсягів фінансування науково-дослідних робіт, міжнародна співпраця через залучення грантів, стажування, проекти тощо.

Популяризація робітничих професій, їх престижність та значущість виступає головним пріоритетом модернізації професійної освіти як складової ринку освітніх послуг України. Таким чином в умовах переходу української економіки до інноваційної моделі розвитку особливої актуальності набувають проблеми формування та розвитку трудового потенціалу як на рівні держави так і на рівні підприємств, а сама професійна освіта, її якість розглядається як чинник соціального і економічного розвитку держави. Тобто пріоритетними напрямами

розвитку соціально-трудової сфери має бути підвищення якості професійної освіти на основі інноваційного підходу та активної взаємодії з підприємствами та виробництвом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Державна служба зайнятості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog>
3. Ганущак-Єфіменко Л. М. Управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств машинобудівної галузі [Текст] : автореферат на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : спеціальність 08.00.04. – економіка та управління підприємствами (машинобудування, агропромисловий комплекс, туристичні підприємства та підприємства рекреаційного комплексу). – К.: ПВНЗ «Європейський університет», 2009. – 20 с.
4. Геєць В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України: Монографія. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
5. Грищенко І. М. Освіта та професійна підготовка фахівців у світлі євроінтеграційних процесів // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7 (109). – С. 56–61
6. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової. – К.: Основи, 2005. – 552 с.
7. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: Наук. монографія / Наук. ред. М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін. – К.: НАУ, 2008. – 216 с.
8. Федулова Л. І. Концептуальні засади формування інноваційної системи підприємств / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 10. – С. 195–205.
9. Черкасов А. В., Родіонов О. В., Поліщук Д. І. «Вплив демографічних факторів на перспективи розвитку системи вищої освіти». Ринок праці та зайнятість населення. – К.: ПК ДСЗУ, 2014. - №1 (38) – С. 30–34.
10. Щербак В. Г. Особливості інноваційного використання інтелектуального капіталу / В. Г. Щербак, В. М. Щербак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – №2(117). – С. 72–74.

СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА КАК ФЕНОМЕН СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

Касымова Сюита Манасовна

Кыргызстан, г. Ош, Ошский Технологический университет им. академика М. Адышева, аспирант

Abstract. *In this article, the institution of social protection is viewed as a complex system taking into account the totality of all emerging socio-economic relations. Social protection as an instrument of policy is represented by a system of direct targeted state guarantees that ensures normal living conditions for people and their consumer level.*

Keywords: *Social protection, population, state, social policy, development, standard of living, social services.*

На развитие института социальной защиты в настоящее время влияет множество факторов (политических, экономических, идеологических, а также факторов имманентной логики совершенствования системы). Так, например, для сохранения социальной стабильности в обществе правительство усиливает государственные гарантии социальной защиты, направленные на недопущение снижения жизненного уровня населения. Социальная защита выстраивается как комплексная система с учетом совокупности всех возникающих социально-экономических отношений. В современных обществах в основе построения моделей социальной защиты лежат следующие факторы:

- формы государственного устройства;
- доминирующая идеология;
- особенности и тип политики государства;
- социально-экономические условия;
- социально-нормативная согласованная упорядоченность;
- социокультурные особенности и традиции страны.

Социальная защита представляет собой совокупность законодательных норм, социально-экономических мер, морально-психологических гарантий, направленных на создание равных для членов общества условий. Объектами социальной защиты выступают как все население страны, так и его отдельные группы или слои, в том числе социально уязвимые группы населения и касается всех членов общества. Этот социальный институт определяет жизнь человека на всем ее протяжении.[1]

Ключевым понятием теории социальной работы, характеризующим систему мер по решению проблем общества и человека, оказанию социальной помощи и поддержки клиенту социальных служб, является категория «социальная защита населения».

Социальная защита населения в широком смысле слова – это совокупность социально-экономических мероприятий, проводимых государством и обществом и обеспечивающих предоставление оптимальных условий жизни, удовлетворение потребностей, поддержание жизнеобеспечения и деятельного существования личности и социальной группы, совокупность мер, преодолевающих последствия ситуаций риска в жизни граждан, комплекс мер по обеспечению гарантированного государством минимального уровня материальной поддержки социально уязвимых слоев населения в период экономических преобразований и связанного с этим снижения уровня жизни.

Социальная защита – функция государства и общества по обеспечению человека потенциальными жизненными благами, в соответствии с его неотъемлемыми и целесообразными, с позиции развития личности, социальными правами – на труд, на социальное и материальное обеспечение семьи, на жизненный уровень, необходимый для поддержания его здоровья и благосостояния и т.д. Следовательно, она определяется как предмет идеологии и социальной политики государства и область его практической деятельности. Объективной чертой любого общества является социальное неравенство, которое характеризуется неодинаковым доступом граждан к социально значимым благам, таким как деньги, власть, образование, престиж. Государство должно вести поиск оптимального уровня, регулировать неравенство, разрабатывая и применяя специальные

механизмы. Таким путем в системе социальной защиты можно устранять и минимизировать влияние тех причин социального неравенства, которые оцениваются как несправедливые. Это большинство первичных (предписанных) причин, связанных с национальностью, полом, социальным происхождением человека и т.д., и часть вторичных (приобретенных) – материальное положение, семейный статус индивида и т.п. При этом, однако, важно не спровоцировать развитие социального иждивенчества. В определении сущности социальной защиты значительное внимание уделяется социальной поддержке активности, инициативы граждан. Она осуществляется в отношении трудоспособного населения и заключается в том, что государство должно предоставить людям социальные гарантии равных условий для повышения уровня жизни за счет личного трудового вклада. Одновременно оно призвано защитить социально уязвимые группы населения, которым грозит отчуждение. Исходя из вышесказанного, государство должно поддерживать социальное развитие человека, обеспечивая возможность для каждого осуществить свое право на социальную защиту, предоставляя социальную поддержку и помощь и позволяя нормализовать взаимоотношения с обществом. Универсальными принципами социальной защиты являются гуманизм и социальная справедливость; системность и комплексность в деятельности субъектов социальной защиты; превентивность в оказании помощи; адресность; адаптивность к социальным изменениям; многосубъектность.

Система социальной защиты населения представляет собой комплекс мер, направленных на удовлетворение потребностей человека. В ней взаимосвязаны законодательная, социально-экономическая и организационная деятельность государства и общества. Кроме того, социальная защита является системой социальных институтов и правовых норм, обеспечивающих их деятельность. Субъектами социальной защиты, кроме государства, выступают органы местного самоуправления, работодатели (предприниматели), общественные объединения, сами граждане, реализующие свои жизненные силы и защищающие насущные интересы. Следовательно, в систему социальной защиты входит и социальная самозащита – защита человеком своего статуса, интересов, прав, выработка собственных способов самореализации в обществе. Для эффективной деятельности субъектов социальной защиты необходимо наличие нормативно-правовых, экономических, социально-психологических и организационно-технических средств, т.е. ресурсов, позволяющих осуществлять социальную защиту населения и гарантировать реализацию социальных прав личности. Следовательно, в основе государственных социальных гарантий соблюдения принципа социальной справедливости должно лежать реальное обеспечение прав человека на минимальный доход, медицинское обслуживание, образование, защиту экономических и моральных интересов. Государство в лице органов законодательной, исполнительной, судебной власти является основным субъектом социальной защиты населения. Важной целью в области совершенствования этой системы является установление устойчивых, упорядоченных связей между всеми ее уровнями и учреждениями социальной инфраструктуры, обеспечивающими ее функционирование. Критерием оценки функционирования системы социальной защиты в обществе выступает социальная защищенность – категория, связанная с реальными гарантиями и охраной коренных интересов людей во всех сферах их жизнедеятельности. [2]

Важнейшим и наиболее мощным социально-организационным институтом является государство, которое представляет собой сложную взаимосвязанную институциональную систему, т.е. состоит из различных институтов. Важную роль в выполнении функций социальной защиты играют такие институты, как: Министерство труда и социального развития, Социальный фонд КР, страховые компании, различные специализированные фонды, благотворительные организации, а также общественные и политические организации, различные НПО, которые осуществляют социальную защиту представляемых ими социальных групп и слоев.

Система социальной защиты в Кыргызской Республике включает в себя, в основном, социальные выплаты и денежные компенсации взамен льгот для отдельных категорий населения и отдельные виды социальных услуг, предоставляемые одиноко проживающим пожилым гражданам КР, а также подопечным интернатных учреждений.

Система предоставления социальных услуг не рассматривается в рамках государственных услуг. В настоящее время социальные услуги стали предоставлять общественные организации при поддержке доноров. Существует слабая устойчивость и отсутствие последовательности данных проектов. Социальные услуги развиваются бессистемно и без оценки нужд, потребностей уязвимых слоев населения. В связи с

межведомственной раздробленностью и отсутствием поддержки органов местного самоуправления не развита сеть учреждений по предоставлению социальных услуг по поддержке семьи в кризисной ситуации, лицам с ограниченными возможностями здоровья и пожилым гражданам КР. Также отсутствуют стандарты социальных услуг и соответственно система мониторинга по оказанию социальных услуг.[3]

Социальная защита – инструмент политики и представляется как постоянно учитываемая система прямых целевых гарантий государства, обеспечивающая нормальные условия жизнедеятельности людей и их потребительского уровня.

Социальная защита - это особый вид социально-экономической деятельности, который ориентируется на различные слои населения. Она должна обеспечивать гарантированный прожиточный минимум, защиту здоровья, жизни и имущества граждан, их покупательской способности и т.д. Для трудоспособного населения одной из главных является гарантия создания условий для активного и производительного труда, быта, охраны здоровья на предприятиях любых форм собственности, на общественно приемлемом уровне предоставление пособий в случае временной незанятости, а нетрудоспособному населению - оказание различных форм социальной помощи. [4]

И чем выше общее благосостояние страны, тем больше разрыв между стоимостью удовлетворения физических потребностей и доходами, необходимыми для социально приемлемого образа жизни. Социальная защита населения является одним из важнейших звеньев в системе социального управления обществом. Вместе с тем она оказывает влияние на общее самочувствие общества и происходящие в нем экономические и политические процессы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Холостова Е. И. Социальная работа: Учебник для бакалавров — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2012.
2. «Теория социальной работы» под общей редакцией Кузиной И. Г. Гор. Владивосток стр.83. Изд-во ДВГТУ 2006
3. ПРОГРАММА развития социальной защиты населения Кыргызской Республики на 2015-2017 годы (В редакции постановления Правительства КР от 14 октября 2016 года № 552).
4. Прошин В. М. Развитие системы социальной защиты населения н. М.: 2006г.
5. Альперович В. Д. и др. Социальная защита населения. М.: , 2004.

INTEGRATION AND ACCOUNTING PERFECTION IN UZBEKISTAN

¹*Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li,*
²*Shaymardanov Shaxzod Robert o'g'li*

Republic of Uzbekistan, Tashkent, Tashkent State University of Economy,
¹*Assistant department of Accounting;* ²*student faculty of Accounting and audit*

Abstract. *In the conditions of globally integrated economy communications between managing subjects, banks and other financial corporations of the different countries are established. Realization of economic relations between participants of global economy obliges them to prepare financial reports on a basis of principles not resisting each other and rules. It is a problem it is carried out by accounting.*

Keywords: *accounting, the reporting, economy integration, NSA, IFRS, standard documents*

Accounting for today is considered the most effective information system which provides all data about financial operations and activity of managing subjects which, in turn, are processed and given to users in the form of the financial reporting.

Accounting provides the correct account of means and an estimation of financial and economic activity of managing subjects. It represents to users the important information at acceptance of the necessary decisions on management of activity. [3. c 45].

Besides, reasonable conducting accounting creates conditions for working out of an effective tax, fiscal and monetary policy of the state.

For the given reason all states have passed laws where principles and the rules regulating correct and exact conducting of accounting are noted. If in the USA the Standard rules of accounting (GAAP) in Germany accounting is regulated on the basis of such acts, as the Trading code, «the Taxation on a profitable turn», "Surtax" and «the corporation Taxation» are developed. Including in Uzbekistan since 1996 the law «About accounting» which regulates the relations, concerning conducting accounting of managing subjects operates.

In the conditions of globally integrated economy communications between managing subjects, banks and other financial corporations of the different countries are established. Participants of such mutual relations have a necessity of understanding of their accounting. Otherwise possibility of realization of economic relations between participants of global economy is lost. And it obliges subjects of the international cooperation to prepare financial reports on a basis of principles not resisting each other and rules.

In this connection in 1974 from accounting and auditor associations of 10 large countries - the USA, England, Germany, France, Japan, Canada, Australia, Ireland, Holland and Mexico - the Committee on the international standards of the financial reporting (IFRS) for the purpose of formation of the accounting principles used by preparation of the financial reporting has been formed. For today the Committee includes more such 153 associations from 112 countries. According to the data of Committee on the international standards of the financial reporting (KIFRS), accounting carries out important function of maintenance by the financial data which «are useful to users of the widest sphere at acceptance of economic decisions».

Main objective KIFRS is creation of universal standards of the financial reporting approaching for everything, in view of the best practice of preparation of the financial reporting of all countries of the world, and also search of ways of their introduction in practice by their perfection. IFRS is an international standard of accounting. Now are developed and introduced in practice more such 40 standards.

The aspiration of Uzbekistan to integration into world economic community, expansion of participation in activity of the international organizations demands maintenance of unity of national standards of accounting with the methodological principles accepted in world practice, comparability of indicators of the financial reporting domestic business of structures with similar indicators applied in foreign countries.

As Uzbekistan all becomes more active the full member of world economic system, the increasing influence on development of domestic accounting is rendered international by practice. Definition of the basic tendencies of its regulation allows to predict направления developments of domestic system of accounting and to formulate some requirement to it.

With a view of realization of these problems there is begun working out legislative, standard and methodological maintenance on the accounting organization at the country enterprises. Radical changes in economic life of Uzbekistan and papered to market mutual relations, and also aspiration of republic to integration with world economic сообществом have caused cardinal of changes in the organization the account.

Besides, its essential separation from world practice created serious difficulties for high-grade development of foreign economic relations of Uzbekistan, its integration into the international economic community. All it required essential reorganization national systems of accounting and the financial reporting and приведения it in conformity with international standards.

Within the limits of State program transition of Republic Uzbekistan on accepted in the international practice system the account and statistics the Ministry of Finance had been spent large-scale work on perfection the account both financial reporting and to their reduction to conformity with the international standards.

Since 1998 to be installed National standards of accounting (NSA) which have been developed on the basis of IFRS. The basic mission on working out NSA is assigned to Management of methodology of accounting and audit at Ministry of Finance Ruz. With participation of National association of bookkeepers and auditors of Uzbekistan and with support of the international organizations. [2. c354].

On today, day of all 25 National standards developed on the basis of IFRS are installed. Introduction NSA developed on the basis of IFRS has allowed to lift on high level accounting system at the enterprises of Uzbekistan and has considerably facilitated work of chief accountants and auditors.

Since 2000 without fail IFRS are introduced in Republic Uzbekistan banks where an accounting and reporting basis is the Republic Uzbekistan Law "About accounting" and the International standards of the financial reporting. The financial reporting published by banks, and also main principles, concepts and the definitions used by banks in the course of accounting and the reporting, corresponds to the Republic Uzbekistan Law "About accounting" and IFRS.

At a stage of reforming of accounting of bank system the Central Bank of Republic Uzbekistan in cooperation with the project of Agency of the USA on the international development (ЮСАИД) «to bank system of Uzbekistan» has developed Rendering of the technical help over 20 standard documents on accounting in commercial banks according to requirements of the international standards of the financial reporting. As a result annual external audit of the financial reporting of the Central bank and other banks of republic is spent by the large international auditor companies.

As a result in sphere of accounting of bank system the transparency of financial reports of bank system of republic has been provided, corporate governance and process of acceptance of correct and reliable economic decisions have been improved, that is banks had an opportunity acceptances of correct decisions in sphere of crediting and investments on the basis of the financial reporting, corresponding requirements IFRS.

Also the trust of external investors to republic banks has been raised, integration into the international economy has improved. For today banks create joint ventures and communications with foreign banks are established, foreign investments therefore the positive conditions necessary for economic growth are created are involved. At the same time for the Central bank necessary conditions for control over banks, and as for conducting more effective monetary policy are created.

In general, by means of introduction of the international standards of the financial reporting reasonable distribution of capital resources of economy of republic is carried out.

The international standards of accounting and the financial reporting develop constantly and improved. IFRS annually makes corresponding amendments to the international standards as it is demanded by change of economic life of global community.

Therefore software-1438 from November, 26th, 2010 «About priority directions of the further reforming and increase of stability of financially-bank system of republic in 2011-2015 and achievements of high international rating indicators» are created by the Decision of the President of Republic Uzbekistan N legal bases for initiation of the further reforming of accounting. According to the given Decision accounting and the bankovsko-financial system reporting has been completely adapted to IFRS. By the central bank it was carried out all necessary measures on maintenance of execution of the given Decision by large-scale work in cooperation with the World bank.

All know that the bank experts carefully prepared for realisation of reforms are necessary for maintenance of transition to the international standards of accounting and the financial reporting. It

demanded the serious approach to the program of preparation and retraining of the experts well understanding principles and conceptual basis IFRS.

Proceeding from it, for accounting transition in bank system on the international standards works in the following two directions connected among themselves are carried out:

- Valid provisions and statutory acts on the accounting, connected with representation of the financial reporting by banks, according to the international standards were improved;
- Were spent training and retraining of experts on IFRS for application of the given standards in practice.

For achievement of desirable result following problems have been carried out:

- All acts, including standard documents of the Central bank which have formed a basis for conducting accounting and the reporting in republic are analysed;
- Existing differences between IFRS and standard documents of the Central bank are defined;
- The new standard documents corresponding IFRS are developed;
- The registration policy by the commercial banks, corresponding IFRS is developed;
- The bank automated system according to requirements IFRS is updated;
- Official transfer IFRS and MCA on a state language is prepared.

REFERENCES

1. National Standards of Accounting №1-25.
2. International Financial Reporting Standards №1-17.
3. Barry Elliot, Jamie Elliot. Financial accounting and reporting. (ISBN 978-1-292-08057-4) London, 2015. 17 th Edition.
4. Carl S. Warren, James M. Reeve, Jonathan E. Duchac. Accounting. (ISBN: -13: 978-1-133-60760-1) USA, 2014. 25th Edition.
5. Эргашева Ш. Т. “Бухгалтерский учет” учебное пособие Ташкент. Иктисод-молия 2010 г С.520.
6. Sotivoldiev A. S., Abduvahidov F. T., Satyvaldyeva D. A. financial and the administrative account: the Textbook. - T: «Iqtisod-Moliya», 2012. 432с.

THE PRENATAL COUNSELING IN WOMEN AT HIGH RISK OF PRETERM BIRTH

*Grinko N. V.,
Karvatska N. S.,
Herasymiuk I. G.*

Ukraine, Chernivtsi, HSEI «Bukovinian State Medical University»

Abstract. *Pregnancy and motherhood are the most gratifying and evolutionary stages of women's lives. These stages are associated with physiological and psychological changes requiring special attention. For many women, pregnancy creates psychological problems such as anxiety, depression and feeling of uncertainty in life. How to grow a fetus in the mothers' womb can predict the state of one's health later in life. As a stressful stimulus, mothers' anxiety during pregnancy can cause future mental and psychological problems in newborns. Such mental and psychological problems have been observed in both newborns and adults. Mother's anxiety in the prenatal period can cause 10-15% of behavioral and emotional disorders in babies' lives. Threatened premature labor (TPL) is a severe obstetric complication which affects the mental and physical health of both the mother and fetus. Family resilience may have protective role against psychological distress in women experiencing these pregnancy complications. There may be resilience related risk factors in TPL women, and interplays may exist among psychological variables and within couples. This study aims to examine psychological outcomes influenced by different levels of resilience, and explore psychological interactions in TPL women, spouses, and between women and spouses.*

The present study was conducted on 120 eligible pregnant women selected out of all pregnant women referring to Storozhynets regional hospital. The experimental group participated in four weekly sessions of group counseling about mother-infant attachment behaviors. Whereas, the control group only receive routine cares. Two groups were compared in terms of anxiety before and after the study.

Before the intervention, no significant difference in anxiety level was observed between the two groups; however, state and trait anxiety levels of pregnant women in the experimental group significantly decreased after the intervention ($p < 0.002$).

The results of this study showed that prenatal counseling can be used as an effective method to reduce pregnant women's anxiety.

Keywords: *anxiety, psychological counseling, pregnancy*

Introduction. *Pregnancy and motherhood are the most gratifying and evolutionary stages of women's lives. These stages are associated with physiological and psychological changes requiring special attention. For many women, pregnancy creates psychological problems such as anxiety, depression and feeling of uncertainty in life. How to grow a fetus in the mothers' womb can predict the state of one's health later in life. As a stressful stimulus, mothers' anxiety during pregnancy can cause future mental and psychological problems in newborns. Such mental and psychological problems have been observed in both newborns and adults. Mother's anxiety in the prenatal period can cause 10-15 % of behavioral and emotional disorders in babies' lives. Psychobiological factors of mothers' anxiety during pregnancy can lead to delayed fetal maturation and mood disorder, learning disability and memory loss in children aged 6-8 years . Normally, pregnant women become more aware of their fetuses at the end of the second trimester; thus, bonding with their unborn babies become more valuable to mothers and this relationship enhances their mood and feelings. Highly anxious pregnant women have also problems in bonding with their babies. The primary relationship between mother and fetus during pregnancy is called 'maternal-fetal attachment'. Women's anxiety increases during pregnancy, especially in the final days. Therefore, childbirth education helps mothers experience a healthier pregnancy with fewer complications and leads to reduced levels of pain, anxiety and depression in pregnancy. Among the interventions used to enhance maternal-fetal attachment is attachment behavior education and consultation that include talking to the fetus, touching the abdomen, paying attention to fetal movements, etc. It seems that such behaviors promote maternal-fetal attachment and increase mothers' attention to their fetuses. Maternal-fetal attachment is a mother's abstract idea about her fetus that potentially exists before the childbirth. This abstract idea is*

associated with emotional and cognitive processes in relation to the perception of another human being's existence. Mental health care is one of the important aspects of pregnancy care programs. Lack of sufficient support from family members and health care workers may result in increased levels of anxiety in pregnant women. Strengthening prenatal attachment improves pregnancy health care and facilitates mothers' compliance with the role of mother in the future.

Some studies have indicated that maternal-fetal attachment behaviors education can lead to better interactions between mothers and their fetuses in prenatal periods and better relationships between mothers and their children after childbirth. However, Aheren and Ruland stated that there is no relationship between mothers's behaviours such as touching the fetus from the abdomen and attachment to their babies after the childbirth. In fact, there are conflicting results regarding the effects of mother-fetal attachment behaviors. Accordingly, the present study was conducted to examine the effect of prenatal counseling about attachment behaviors on pregnant women's anxiety.

Material and methods. The present study was conducted on 120 eligible pregnant women selected out of all pregnant women referring to Storozhynets regional hospital.

The women were selected randomly to receive either consultation and routine cares or only routine care. They were selected based on a convenient sampling method and were randomly allocated into experimental and control groups. So that 120 pregnant women, 30-32 weeks pregnant women who had met the study's criteria were assigned to either experimental or control group using permuted-block randomization design. The allocation sequence was determined by one of the members of the research team, not involved in the sample selection, using a four-block randomized design.

Every participant signed an informed consent form and had the right to stop participating at any stage of the study. A basic demonstration was presented to mothers for two groups. Eligible participate mothers, achieved a clear understanding of the relevant facts, risks and benefits, and available alternatives involved. The concept of informed consent originated with the recognition that participants have rights: to autonomy, human dignity and freedom. Mothers (whether in experimental or control) possess these rights and cannot be denied their rights due to mental health status or condition.

The study's objectives and processes were explained to the participants before signing their informed consent forms. Then, they were asked to complete the study's questionnaire before and after the intervention. The participants' anxiety scores were calculated and pregnant women were matched in terms of participating in physiologic childbirth classes. The intervention consisted of four 45-minute counseling sessions. Participants in the experimental group were divided into two 25-member groups for participating in counseling sessions.

They were compared in terms of their STAI scores. In the first counseling session, pregnant women were educated on pregnancy-related physiological and hormonal changes and their effects on mind and body. They also learned strategies for coping with those changes; for example, they learned maternal-fetal attachment techniques (e.g. touching the abdomen and being familiar with the fetus) and understood their benefits. In the second counseling session, pregnant women were educated about nutrition during pregnancy and fetal developmental stages. Some other attachment techniques such as, counting and recording fetal movements and positively imagining the appearance of fetus, were also taught to the participants and practiced by them in the second session. In the third counseling session, pregnant women were educated on pregnancy warning signs and ways to deal with them. Moreover, the participants practiced attachment techniques, such as, paying attention to fetal movements, touching the abdomen, talking to the fetus, calling its name, looking at the abdomen, etc. in the third session. The last session included focusing on the fetus, touching the fetus from the abdomen and guessing its position, calming the fetus by touching the abdomen. In the final session, the participants also learned about stages of the birth process, breastfeeding and hugging newborns

Results and discussion. The main objective of this study was to evaluate the effect of counseling on pregnant women's anxiety in the third trimester of pregnancy. The results showed a significant reduction in state and trait anxiety levels of pregnant women in the experimental group after the intervention ($p < 0.002$); however, no significant difference was observed in state and trait anxiety levels of pregnant women in the control group after the intervention. These findings confirmed the effectiveness of counseling in reducing state and trait anxiety in pregnant women. Consulting with pregnant women and educating them during pregnancy can be effective in reducing pregnancy complications. Increasing awareness and preparedness training give pregnant women a chance to experience this phase of life with pleasure. Pregnancy is therefore an opportunity to educate women to have a healthier lifestyle.

These findings were in line with results of the present study; however, the effectiveness of counseling in reducing anxiety varied across the mentioned studies that might be due to different

counseling methods or different duration or timing of counseling sessions. Maternal-fetal attachment behaviors education leads to optimal relationships and compatibility between mothers and their fetuses. This type of education plays an important role in children's future development. It has been indicated that maternal attachment is an essential factor in motherhood and that it positively affects the health of pregnant women and their fetuses

The use of group counseling method can be mentioned. Pregnant women could make use of others' experiences and better control their anxiety levels through group counseling sessions. Thus, it can be concluded that group counseling is an easy, inexpensive and non-invasive method to reduce pregnancy-related anxiety, especially in first-time mothers. Moreover, midwives can truly enhance behavioral health of pregnant women during their pregnancy. Performing relaxation and maternal-fetal attachment techniques not only reduces pregnancy-related concerns, but also enhances future health of mothers and newborns. Childbirth preparation classes can be held for couples after making the necessary changes and modifying childbirth education programs.

Conclusions. The results of this study showed that prenatal counseling can be used as an effective method to reduce pregnant women's anxiety. Besides, properly educating health workers, especially midwives, about effective methods of consultation can help parents enhance parental-fetal attachment levels. According to the results of this study, midwives and other health workers having contact with pregnant women are recommended to support them during the prenatal period and thereby enhance mothers' and newborns' health status.

REFERENCES

1. Toosi M, Akbarzadeh M, Zare N, Sharif N. Effect of attachment training on anxiety and attachment behaviors of first-time mothers. *Hayat*. 2011;17:69–79.
2. Talley L. Stress management in pregnancy. *International Journal of Childbirth Education*. 2013;28:43–5.
3. Lee AM, Lam SK, Sze Mun, Chong CS, Chui HW, Fong DY. Prevalence, course, and risk factors for antenatal anxiety and depression. *Obstet Gynecol*. 2007;110:1102–12. [
4. Glover V. Maternal depression, anxiety and stress during pregnancy and child outcome; what needs to be done. *Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol*. 2014;28:25–35.
5. Bergman K, Sarkar P, Glover V, O'Connor TG. Maternal prenatal cortisol and infant cognitive development: Moderation by infant-mother attachment. *Biol Psychiatry*. 2010;67:1026–32.
6. Oates MR. Adverse effects of maternal antenatal anxiety on children: Causal effect or developmental continuum? *Br J Psychiatry*. 2002;180:478–9.
7. Rakel RE. *Textbook of family medicine*. 7th ed. Philadelphia: Saunders/Elsevier; 2007. pp. 121–8.
8. Parsa P, Saiedzadeh N, Roshanai G, Masoumi SZ. The effect of training on maternal-fetal attachment (MFA) in nulliparous women: A randomized clinical trial. *Sci J Hamadan Nurs Midwifery Faculty*. 2016;24:24–31.
9. Saisto T, Toivanen R, Salmela AR, Halmesmäki E. Therapeutic group psycho education and relaxation in treating fear of childbirth. *Acta Obstet Gynecol Scand*. 2006;85:1315–9.
10. Alhusen JL, Gross D, Hayat MJ, Woods AB, Sharps PW. The influence of maternal-fetal attachment and health practices on neonatal outcomes in low income, urban women. *Res Nurs Health*. 2012;35:112–20.
11. Bouchard G. The role of psychosocial variables in prenatal attachment: An examination of moderational effects. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*. 2011;29:197–207.
12. Ohoka H, Koide T, Goto S, Murase S, Kanai A, Masuda T, et al. Effects of maternal depressive symptomatology during pregnancy and the postpartum period on infant-mother attachment. *Psychiatry Clin Neurosci*. 2014;68:631–9.
13. Ustunsoz A, Guvenc G, Akyuz A, Oflaz F. Comparison of maternal-and paternal-fetal attachment in Turkish couples. *Midwifery*. 2010;26:e1–9.
14. Ahern NR, Ruland JP. Maternal-fetal attachment in African american and Hispanic-american women. *J Perinat Educ*. 2003;12:27–35.
15. Grizenko N, Fortier ME, Gaudreau-Simard M, Jolicoeur C, Joobert R. The effect of maternal stress during pregnancy on IQ and ADHD symptomatology. *J Can Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2015;24:92–9.
16. Parsa N, Yaacob SN, Redzuan M, Parsa P, SabourEsmaili N. Parental Attachment, Inter-Parental Conflict and Late Adolescent's Self-Efficacy. *Asian Social Science*. 2014;10:123–31.

РАЗВИТИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ В ХУДОЖЕСТВЕННО-ЛИТЕРАТУРНОМ ТВОРЧЕСТВЕ ПОЭТА НИЗАМИ ГЯНДЖЕВИ

Бабаева Альвина Давуд гызы

Азербайджан, Гянджа, Гянджинский ГПУ, старший преподаватель

Abstract. *Analyzing some moments of creativity by Bottoms which counter to the dominating views of the 12th century states the new ideas. In opinion Bottoms everything in the nature changes, consistently passes stages of growth, blossoming, declines and death. Person; there is no something immemorial, once and for all given from above, and represents the dynamic system which is in the constant movement and change. We meet it in works by Bottoms where feelings, experiences, changes of inner world of heroes brightly are reflected.*

Keywords: *Psychological ideas immemorial dynamics of feelings, social conditions, internal motives, alienation, symbolics, development of the personality.*

Анализируя некоторые моменты творчества Низами который наперекор господствовавшим воззрениям XII в. высказывает новые идеи. По мнению Низами все в природе изменяется, последовательно проходит стадии роста, расцвета, упадки и гибели. Человек; не есть что-то извечное, раз и навсегда данное свыше, а представляет собой динамическую систему, находящуюся в постоянном движении и изменении. Это мы встречаем в произведениях Низами, где ярко отражаются чувства, переживания, изменения духовного мира героев. Вспомним слова Е.Э. Бертельса: «Приходится поражаться исключительному значению психологии, которые дает Низами возможность выявлять тончайшие оттенки переживаний своих героев» [1] и не нужно забывать, что он был не только поэтом, но и крупным ученым.

Низами оставил богатое наследие, которое показывает, что основной творческий замысел любой его поэмы - это психологические мотивы, движущие людскими поступками, вскрывает те изменения, которые при данных условиях должны произойти в характере человека. Например, в поэме «Лейли и Меджнун» в образе Меджнун можно увидеть тонкий и глубокий психологический анализ развития личности, которые меняются под влиянием чувства любви, то есть внутренних побуждений.

Показывая непоследовательность поведения Меджнуна Низами тем самым хочет подчеркнуть ту внутреннюю борьбу, тот внутриличностный конфликт, который переживает Меджнун. Стремление его соединиться с Лейли вступает в противоречие с внутренней возвышенной, самоотверженной любовью к ней. Благодаря этой любви Меджнуна не может причинить зла никому, кто близок к любимой. Он находит утешение в стихах, что является причиной признать его сумасшедшим со стороны отца Лейли, который считает, что Меджнун ослабил себя среди всех племен своими любовными стихами, потерял мужскую честь, испуленно полюбив женщину, и потому не хочет «запятнать себя, выдав дочь за умалишенного».

Если мою узду отдашь в его руки с позором будуд упоминать мое имя всегда.[2]

Когда Меджнун осознает это, он не может больше жить среди сородичей и выход из создавшегося положения видит в порыве с обществом, в котором жил до сих пор. Меджнун убегает в пустыню тем самым сбрасывает с себя ярмо условностей.

Если Меджнун и Лейли олицетворяют вечные, истинно человеческое начало, то их отцы - типичные представители своего времени, своей среды: «Они оба - живое олицетворение традиций, созданных их предками освященных веками. Они слепо придерживаются, раз и навсегда установленных, догм сознавая, что всякое нарушение их будет ударом по самим основам их существования и авторитета.[3]

Совершенно иную картину развития личности под влиянием любви Низами раскрывает в произведении «Хосров и Ширин». В отличие от трагедии отчуждения, которую испытывает Меджнун, Хосров под влиянием любви Ширин облагораживается. Чувству возвышенной и бескорыстной любви - важному элементу созданной им концепции гуманизма, воспетому в поэмах, Низами противопоставляет низменные страсти, приводящие к бездуховности,

внутренней пустоте человека. Особенно ярко все многообразие форм проявления земной человеческой любви - от порочности, плотских инстинктов до самой возвышенной страсти поэт отобразил в поэме «Семь красавиц» - полной философской и психологической символикой. Одним из элементов этой символики является цветовая характеристика психических процессов. Так чернота олицетворяет угасание огня в человеке мертвенность его духа, траур по человеческому бессилию обуздать свои низменные чувства. В образе главного героя поэмы Бахрам-шаха Низами Гянджеви раскрывает правдивую картину постоянного изменения, становления и развития личности. Движущей силой этого развития поэт провозглашал преодоление низменных инстинктов и стремление к нравственному совершенству. И в этой и в других поэмах «Хамсы» Низами дает профессиональное описание психических реакций и чувств, способствующих развитию личности. Анализ богатого литературного наследия Низами, отражающего основные тенденции в развитии психологических идей, позволяет сделать такое заключение, что для его концепции человека характерны:

- поиск источников психических явлений в материально-телесных процессах;
- целостное и глобальное изучение личности;
- признание изменчивости и динамичности психических явлений;
- влияние на становление личности не только окружающей среды и воспитания, но и активности самого человека.

В заключении следует подчеркнуть в творчестве Низами Гярджави невероятную глубину проникновения в суть психологических явлений, выявления скрытых причин поведения человека в различных ситуациях.

Самое главное это то, что идеи Низами не стареют, а в каждую эпоху получают новое творческое осмысление.

ЛИТЕРАТУРА

1. Низами. Пять поэм. Под ред. Е. Э. Бертельса и В. В. Гальцева М.Художественная литература.1946 стр.16-17
2. Низами. Лейли и Меджнун. Б. Элм.1981 стр.162
3. Низами. Лейли и Меджнун. Б. Элм. 1981 стр.17-18

ПРЕДМЕТНО-ОБРАЗНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ ПАТРІОТИЗМ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Маркова Ольга Іванівна

Україна, Сумський державний університет, аспірант кафедри журналістики та філології

Abstract. *Associative experiment helps to actualize the meaning of the concept in the cognitive consciousness of the native speakers, distinguishing the most prominent features. The results can be used as a source of unique linguistic and paralinguistic information. The article describes the main results of the study of the PATRIOTISM concept structure by describing its structural model based on the reactions obtained while conducting the associative experiment. Connotative accompaniments, additional values, associative and estimation series complementing the subject-figurative content of the PATRIOTISM concept is revealed.*

Keywords: *concept, patriotism, structural model, associative experiment.*

Кожна окрема нація розмірковує про навколишній світ та сприймає потік культурно-значимої інформації одиницями рідної мови [7, с. 120]. Зміни в суспільстві, а значить і в мові з кожним роком більш чіткі й помітні. Змінюються також ціннісні орієнтири лінгвокультур, індикатором чого є ядро національної мовної свідомості. Саме тому доцільно орієнтуватися на результати психолінгвістичних експериментів, щоб виявити нові асоціативні зв'язки та відтінки значення тієї чи іншої лексеми. Такий підхід, безперечно, актуалізував би словниковий матеріал та результати лінгвістичних досліджень. Метод асоціативного тестування відображає когнітивні структури в ментальному лексиконі носія мови і дає можливість вивчити, як дійсність впливає на світогляд і світосприйняття індивіда. Як зазначає Карпенко О. Ю., у лінгвістиці “внутрішній світ мовців – то вже світ концептів” [4, с. 252]. Асоціативний експеримент допомагає актуалізувати зміст концепту в когнітивній свідомості носіїв мови, виокремлюючи найбільш яскраві ознаки. Ядро мовленнєвої свідомості утворено тими асоціаціями в асоціативно-вербальній мережі, які мають найбільшу кількість зв'язків, що виділяються по принципу частотності [6, с. 2]. Запропонована методика активно використовується «з метою конструювання мережі асоціацій у свідомості індивіда й етносвідомості» [9, с. 110].

Як зазначає Леонтьєв О. О., асоціативні норми дають результати не вибіркового, а масового експерименту, що дозволяє використовувати їх як джерело унікальної лінгвістичної і паралінгвістичної інформації, а також завдяки своїй статистичній благонадійності, вони легко піддаються математичній обробці, є унікальним матеріалом для висування і перевірки статистичних гіпотез [8, с.10]. Л. В. Щерба, який обґрунтував необхідність лінгвістичного експерименту, показав доцільність звернення до інтуїції носіїв мови, а також наголосив на важливості розуміння того, що навіть окремий носій мови не може не відображати у своїй лінгвістичній свідомості істотні риси загальномовної системи. [10, с. 31]. На думку Горошко О. І., соціальні та біологічні характеристики особистості сильно впливають на її вербальну поведінку, в особливості деякі фактори (статевікова належність інформанта, поведінка, умови його життя, рівень освіти) особливо впливають на реакцію респондента [3, с. 2].

Асоціативні ряди мають зацікавити передовсім у силу їх орієнтації на етнопсихологічні параметри, можливостей вияву народно-традиційного, ментального, а не лише загальновизнаного, звичного, природного, що й визначає *актуальність нашого дослідження*.

Мета дослідження – виявити конотативні супроводи, додаткові значення, асоціативно-оцінні ряди, які доповнюють предметно-образний зміст концепту ПАТРІОТИЗМ, утворених у наслідок асоціативного експерименту.

Об'єкт дослідження – периферія структури концепту ПАТРІОТИЗМ (предметно-образний зміст).

Предмет дослідження – елементи концепту емоційного та оцінного характеру, отримані за результатами асоціативного експерименту.

Навколо слова, що позначає концепт, і пов'язаних із ним слів-понять створюється свого роду семантичне поле, максимальний і достатній контекст, у межах якого й виявляються елементи концепту емоційного та оцінного характеру. У пошуках опосередкованих зв'язків структури концепту ПАТРІОТИЗМ, а саме у периферії, з урахуванням особливостей психіки, традицій, звичаїв, властивих українцям, було проведено анкетування. Ті асоціативні паралелі, що їх виокремлено у результатах анкетування, дозволяють робити суттєві висновки щодо входження всієї комплексної системи асоціацій у структуру змісту концепту ПАТРІОТИЗМ.

Зміст даного експерименту полягає в тому, що піддослідному пропонують певне слово – стимул, на яке необхідно дати негайну відповідь іншим словом [2, с. 65]. Асоціативний ланцюговий експеримент, що базується на виявленні змісту та форми реакції піддослідного на слово-стимул, проводився серед різних вікових і соціальних категорій: 25 студентів Сумського державного університету різних факультетів (18-22 роки), 25 викладачів Сумського державного університету різних факультетів (35-55 років), 20 автослюсарів станції техобслуговування (чоловіки 30-56 років), 15 кравчинь ательє (жінки 40-58 років), 15 пенсіонерів за віком (70-75 років). Під ланцюжковою асоціативною реакцією розуміють некероване, спонтанне протікання процесу відтворення змісту свідомості і несвідомості суб'єкта. Для досягнення певної вірогідності вважається об'єктивним опитування 100 реципієнтів. Метод ланцюгового асоціативного психолінгвістичного експерименту дозволяє “здійснити достатньо сувору кількісну оцінку якостей, які діагностуються” [5, с. 43]. Саме тому у нашому кількості учасників – 100 осіб. Респондентам запропоновано було написати свої асоціативні реакції на слово-стимул ПАТРІОТИЗМ. Під час експерименту респонденти не були обмежені певними умовами, наприклад: відповісти одним словом чи словосполученням, чи реченням. Максимальний час, який надавався для відповіді, 3 хвилини, щоб виявити первинні, більш яскраві асоціативні експлікатори, що вербалізують концепт у мовленнєвій діяльності. Вільність вибору, що була надана реципієнтам у цьому експерименті, дозволяє виявити різноманітність асоціацій, які виникли у них у зв'язку зі словом-стимулом.

На стимул ПАТРІОТИЗМ було отримано 91 різну вербальну реакцію, виражену переважно іменниками та словосполученнями. У 9 від загальної кількості опитаних вербальні реакції відсутні. Але яскраво виявлені невербальні: 6 респондентів (1 викладач, 1 автослюсар та 4 пенсіонери) – роздратування та гнів, 3 респонденти (1 викладач і 1 пенсіонер) – байдужість, 2 респонденти (пенсіонер і кравчиня) – небажання відповідати саме на цю тему та мовчання без будь-яких пояснень. Виявляючи свій смисл у концепції людини як психічного суб'єкта, феномен ПАТРІОТИЗМ розкривається через константи, в яких відтворюється дія, спрямована почуття: любов, відданість (80 %). Серед отриманих реакцій за коефіцієнтом повторень переважають асоціації феномену ПАТРІОТИЗМ, що корельовані з ключовими поняттями Батьківщина, Вітчизна (70%). Відомо, що найбільш частотний матеріал відображає ядро концепту, бо в ньому ступінь семантичної близькості стимулу найвищий. За результатами анкетування ми виявили, що складовою ядра концепту ПАТРІОТИЗМ є когнітивна ознака ПОЧУТТЯ (любов, відданість, гордість), що корельовано з поняттями Батьківщина, Вітчизна.

Асоціативний експеримент дозволяє, на думку Байдак А. В., виокремити більш вагомні елементи концепту, отримати інформацію емоційного та оцінного характеру [1, с. 21]. Предметно-образний зміст – (периферія структури концепту ПАТРІОТИЗМ) виявляється в асоціативно-оцінних рядах емоційного характеру, що створює конотативні супроводи, додаткові значення досліджуваного концепту.

Як бачимо, слова-стимули формують навколо себе асоціативні поля. Виділяємо групу конотативних реакцій – оцінні емоційні судження про стимул та реакції-словосполучення. Більшість асоціативних полів виявляють особливу внутрішню семантичну організацію складу, що характеризує поле як одиницю знань про світ. Аналіз даних асоціативних експериментів й досі викликає значні труднощі для науковця, адже не завжди легко вдається витлумачити мотиви та стратегію асоціативної поведінки кожної конкретної особистості та чітко відділити одні асоціативні гнізда від інших. Асоціативно прозорі ряди зі словом ПАТРІОТИЗМ мають логіко-семантичну послідовність і детерміновану залежність одних компонентів від інших. Нами виокремлена наступна розгалуженість смислових зон, у яких відбувається асоціювання:

1. Патріотизм як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється у складному комплексі почуттів виявлено у відповідях усіх зазначених груп респондентів (70 %): *любов – відданість; любов – Україна – батьківщина; любов – повага – Україна – Батьківщина; любов – відданість – свобода – відважність – єдність; любов – гордість – сила – відвага надія – любов; відданість – сміливість – підтримка;*

надія – віра – відданість – перемога; любов – віра в Батьківщину – сильна країна; любов – порядність, любов – справедливість.

2. Патріотизм як суспільний і моральний принцип, який корельовано з поняттями Батьківщина, Вітчизна виявлено у відповідях усіх зазначених групах респондентів (60 %): *любов – сила – суспільство – Україна; Україна – Батьківщина – традиції.*

3. Патріотизм як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється у складному комплексі почуттів, що спонукають до дії: бажання працювати виявлено у відповідях слюсарів, швачок, пенсіонерів (10 %): *любов – працювати для країни; відданість – розвиток України.*

4. Патріотизм як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється у складному комплексі дій:

- захист країни виявлено у відповідях студентів, викладачів, слюсарів (40 %) (*любов – віддати життя – захистити країну; активна позиція – смерть – майбутнє; держава – Майдан – революція – повстання; любов – гордість – готовність захищати країну, сила – АТО; любов – війна; відданість – Майдан; героїзм – відданість – переживання – Майдан; любов – боротьба; любов – самопожертва;*

- законність (10%) виявлено у відповідях пенсіонерів: *вірність – порядок – дотримання законів; любов – відданість – законність.*

5. Синтагматичні асоціації, які містять у собі оцінку і разом зі стимулом утворюють підрядне словосполучення, що виявляє негативні почуття до слова-стимулу (30 %) у відповідях викладачів, слюсарів, пенсіонерів: *хабарництво – лицемірство – перемога; продажна країна; любов – єдність – підстава; Україна – зрада; Україна – продажна країна; Україна – хабарництво; Україна – смерть, зрада – підстава; ідіотизм; брехня; маніпуляція.*

6. Синтагматичні асоціації, що виявляють історичну пам'ять та культурні надбання (20 %) виявлено у відповідях студентів, викладачів: *нація – народ – відданість – історія – свідомість; свобода – козацтво – гетьманство – правда; Батьківщина – історія; Україна – пам'ятки; традиції – козацтво; сила – гетьманство; Україна – культура; вишиванка; мистецтво.*

7. Асоціації, що виявляють природні та географічні поняття виявлено у відповідях студентів, викладачів (10%): *Україна – природа, калина; карпатські гори, Карпати, Україна – Майдан.*

8. Асоціації, що виявляють державну символіку (5%) виявлено у відповідях студентів: *мова – прапор – гімн – Майдан; прапор – сила – надія – дружність; гімн, прапор, калина, вишиванка, мужність.*

9. Синтагматичні асоціації: позитивні почуття до слова-стимулу не виявлено лише у відповідях пенсіонерів (60 %): *любов до країни, відданість народу, вірність, повага, віра в батьківщину, нормальна країна, життя без корупції, чесність між людьми, возвеличування батьківщини, зберігання звичаїв і традицій, гордість за свою країну, віддати життя за країну, прагнення до розвитку, бажання працювати, повага до старших, свобода думки.*

Асоціативне поле у кожної людини своє по складу найменувань та силі зв'язків між ними. Актуалізація зв'язку зі смертю не є випадковою. Це були тільки чоловічі асоціації (студенти, викладачі, автослюсарі), які свій чоловічий обов'язок ототожнюють із захистом родини, країни *активна позиція – сила – Майдан – АТО – війна – мужність – смерть.* У жіночих відповідях (викладачі університету, кравчині, пенсіонерки) за частотністю переважає асоціативний рід *захисник – єдність – сила.* Найбільше асоціацій негативної оцінки *ідіотизм, брехня, обман, продажна країна* спостерігалось у відповідях пенсіонерів, які вкрай знервовано та агресивно реагували на пред'явлене слово-стимул. Зафіксовано цікавий момент: якщо респондент миттєво відповідав, то більша частина асоціацій була обумовлена мовними штампами, кліше *любов до батьківщини.* Якщо респондент більше 10 секунд замислювався перед тим, як дати відповідь, то асоціація виявлялась предметно-образною, яка становила периферію досліджуваного концепту. Деякі асоціативні ряди відображають різні аспекти культури і традицій респондента: *Україна – калина – пісня – вишиванка* (відповіді студентів, викладачів, кравчинь).

Отже, асоціативні реакції мови виявляють те семантичне наповнення слова, яке не фіксується у лексикографічних працях і засвідчують реальне функціонування слова у певному соціумі. За принципом частотні вживання у ході асоціативного експерименту нами виявлено предметно-образний зміст – (периферію структури) концепту ПАТРІОТИЗМ. Створюючи конотативні супроводи та додаткові значення концепту, він виявляється в таких асоціативно-оцінних рядах негативного емоційного характеру (*активна позиція – сила – Майдан – АТО – війна – мужність – смерть*) та позитивного емоційного характеру (*захисник – єдність – сила*).

ЛІТЕРАТУРА

1. Байдак А. В. Экспериментальные исследования концептов «жизнь» и «смерть» / А. В. Байдак // Известия Томского политехнического университета [Известия ТПУ] / Томский политехнический университет (ТПУ) – 2010. – Т. 316, № 6: Экономика. Философия, социология и культурология. – 228-232 с.
2. Бондалетов В. Д. Русская ономастика : учебное пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 «Рус. Яз. и лит.» / В. Д. Бондалетов. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
3. Горошко Е. И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента / РАН. Инос. языкознания. – Х.; М.: Издательская группа „РА – Каравелла“, 2001. – 316 с.
4. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. ... доктора філол. наук: 10.02.15 – загальне мовознавство. – Одеса, 2006. – 416 с.
5. Куликов Л. В. Психологическое исследование : методические рекомендации по проведению / Л. В. Куликов. – СПб. : Речь, 2001. – 184 с.
6. Палеева Е. В. Концептуальный анализ как метод лингвистических исследований / Е. В. Палеева // Теория языка и межкультурная коммуникация. Вып 2(8). – Курск. – 2010. – 1-5 с.
7. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. А. Кибрика. – М.: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1993. – 656 с.
8. Словарь ассоциативных норм русского языка / Под ред. А. А. Леонтьева. – М., 1977. – 192 с.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : [підручник] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
10. Щерба Л. В. О тройном аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л. В. Щерба // Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – С. 24–39.

DISTINCTIVE FEATURES OF POPULAR SCIENCE DISCOURSE

PhD student Nurken Aubakir

Kazakhstan, Almaty, Kazakh Ablai Khan University of international relations and world languages,

Abstract. *Lately the linguistic world has been using the term discourse very often. However, there is a room for discussion when it comes defining the term. The given article examines the opinions of eastern and western scholars on discourse studies in general and popular science discourse in particular. The distinctive features of the popular science discourse and difference between the pure scientific and popular science discourse are revealed.*

Keywords: *discourse, scientific discourse, popular science discourse, scientific style, popular science discourse in media*

In recent years, with the improvement of the cognitive and discursive paradigm of research, the popularity of the use of the term “discourse” has grown significantly, but the problem of conceptualization of this notion in modern linguistics still exists. Due to its multidimensionality, polydisciplinarity and its use in various fields of research, discourse is not considered to be precisely defined, that is why there are different interpretations of this phenomenon.

V. Z. Demyan'kov writes that *dicursus* as *a conversation, talk* was used as far back as the 5th century A. D. [1]. Of course, now the discourse is much larger and wider than the usual conversation, but at its core, one way or another, there is precisely a conversation, a dialogue.

The main focus of linguists in the definition of the term is concentrated on distinguishing it from the term “text.” Traditionally, discourse is compared to such concepts as speech, utterance and speech activity in general. The differentiation of the two terms began approximately in the late 1970s of the 20th century. In order to determine the significance of this phenomenon, let us consider the opinions of several scholars.

In the Linguistic Encyclopedic Dictionary, N.D. Arutyunova defines discourse as “text taken in event aspect.” [2]. It means an inalienable living aspect, which consists in the fact that discourse is present in the context of events, life scenarios and situations. Examples of the concept in this dictionary are reportage, interviews, briefing, sophisticated small talk.

The author of numerous works on discourse issues *Van Dijk* in his book “*Ideology: An Interdisciplinary Approach*” [3] shares two basic concepts of discourse. First, *in a broad sense*, it is a “communicative event” that occurs between the speaker and the listener in a specific time and place. The scholar notes as examples of such a general concept of talking with a friend, with a doctor, reading a newspaper. *In a restricted sense*, discourse is the written or oral result of communicative action. In both cases, the use of the word “discourse” always carries in the context of a particular event or situation.

British scholars B. Hatim and I. Mason [4] studying the analysis of the text, also came to the concept of discourse. They defined language and text as the realization of sociocultural messages and relations, and discourse - as institutionalized modes of speaking and writing which give expression to particular attitudes towards areas of socio-cultural activity.

Studying the Russian linguistic persona, Yu. N. Karaulov called discourse “a certain set of speech products of a fragmentary nature (replicas in dialogues and various situations, utterances of several sentences, etc.), but collected over a sufficiently long period of time.” [5]. For example, a linguist cites a collection of statements by an artistic character as a linguistic personality.

As for Kazakhstani scholars, M. Bissimalieva defined the discourse as “a language segment, taking into account the participants in the event, their knowledge, and the current situation of communication.” [6]. At the same time, the basis for studying is the identification of the concepts of “text linguistics” and “discourse analysis”: in the first case, the language is analyzed, in the second case additional knowledge is required about participants in communication and the communicative situation.

G. G. Burkitbaeva in her work “Text and Discourse...,” after studying the opposition of these concepts, came to the logical conclusion that “discourse is a broader concept than text, and the relationships between them can be defined in terms of set theory as inclusion relations,” that is, the discourse includes the text in itself. Various oral or written text implementations in the interaction of communicants, carried out in a specific situation, is discourse [7].

Thus, discourse in linguistics is a collection of spontaneous oral speeches of one or several people, or a dynamic written conversation between the author and the reader. Discourse is characterized by the presence of temporary, spatial, behavioral and emotional symptoms.

There is a great variety of types of discourses, since this concept is applicable to any sphere of human life. The most complete and convenient classification of discourse was introduced by the Russian linguist V. I. Karasik, who identifies two following types: personal/self-centered (every day, colloquial, narrative) and status-centered/institutional (depending on the status or profession of the discourse participants) [8]. Depending on the role, there are agents (the active side of the discourse) and clients (listeners and readers). V. I. Karasik singled out the following main types of status-centered/ institutional discourse: political, diplomatic, administrative, legal, military, pedagogical, religious, mystical, medical, business, advertising, sports, science, theatrical and mass information. The scholar pays special attention to scientific discourse, since this type “traditionally attracts the attention of linguists.” Clients of the scientific discourse are students and scientists/scholars. In turn, the scientific style of the text/discourse is divided into sub-types: academic, educational, technical, journalistic, informational and scientific-colloquial [8].

With the development of the cognitive-discursive paradigm of research, the study of the strategic organization of texts functioning in those types of discourse, in which the orientation toward a potential addressee is clearly expressed, is of particular importance. We can identify the popular science discourse as “reader-oriented” [9]. It is generally believed that the difference between popular science discourse and the scientific discourse lies in the fact that the recipient of information in popular science one is a non-professional on a specific scientific topic. The target audience, as a rule, is considered mass non-specialists: viewers of television programs, listeners of radio broadcasting and readers of popular science literature. At the same time, they can be specialists of different ages and absolutely different fields of knowledge.

E. A. Lazarevich argues that the popular science style is quite an independent functional style, the typological features of which do not coincide with the signs of the scientific. “The proximity of certain features of popular science literature and literature of other types does not give grounds for talking about the typological uncertainty of the former. Its similarity to others is always clearly expressed and limited. So, partially coinciding on topics with science literature, popular science literature differs from it by the target setting and the readership. Having some reader community with fiction, popular science literature does not coincide with it on the subject and target setting” [10].

N. V. Kirichenko gives the following interpretation of the notion “popular science sub-style”: “one of the stylistic-speech varieties of scientific functional style, which has (compared to pure scientific) additional communication tasks - the need to “translate” special scientific information into the language of non-specialized knowledge, namely, the tasks of popularizing scientific knowledge for a wide audience” [11].

V. E. Chernyavskaya also classifies the popular science style in the sphere of scientific functional style, contrasting “popularization” texts with academic scientific works, but only within the framework of a scientific style. The purpose of the popular science discourse is “mass dissemination and popularization of certain scientific information. The popular scientific type of the text differs from the others in its goals, content, nature of the addressee, to which they are addressed” [12].

Scientific communication can be carried out both between people who have knowledge and ideas in a special field, and between people who do not have such knowledge and ideas. For this, there is a popular science sub-style, main task of which is to familiarize the reader with an accessible and understandable non-specialist form with scientific knowledge. In popular science texts, definitions of scientific concepts are either replaced by simplified definitions, descriptive turns, or concepts are explained in the text and illustrated by examples and comparisons.

Television channels covering scientific topics, a lot of magazines and newspapers, WEB sites and publications use *popular science discourse*, since such a message solves two problems at once: transferring scientific knowledge and capturing the attention of recipients of information. For example, the telecast “How does it work?” on Discovery channel, Youtube channels “Ted-Ed,” “Science,” “QWERTY,” websites <http://www.popsci.com/> - Popular Science, “<http://www.popmech.ru/> - Popular Mechanics,” as well as thousands of others. Channel Discovery at one time launched a popular science broadcast “How does it work?” which showed how different devices are manufactured and operated. The program touched upon all areas of life, from complex phone devices, to conventional shovels, from the processing of metal to the production of cheese.

Popular science discourse, as a type of scientific discourse, contains relevant information. That is, the content of the popular science discourse is almost the same as the scientific one. Therefore,

there is general scientific vocabulary and terms. For example, nanosystems synthesized by chemists can be used to solve problems of ecology, health, and environmental management, since their analytically significant properties (optical, magnetic, etc.) allow determining the content of biologically active substances, in particular sulfonamides, tetracycline antibiotics, catecholamines and others [13].

However, the compiler of popular science discourse, talking about research, search, usually specially omits much of the complex evidence and arguments, because it seeks to make the text more accessible and exciting - popularizes it. Therefore, non-fiction magazines not only simplify information, but also look for an approach that would be of interest to readers: *All the results are reduced to one conclusion: you can store water and food products in plastic. But not too long (for different plastics - different terms). And do not heat at all, especially over 60 ° C* [14].

To capture the attention and interest of the client, popular science discourse uses techniques such as surprise, unpredictability, originality. When it comes, it would seem, about all known, everyday scientific topics, but there is always something new and unusual. This reflects the important function of popular science TV shows and publications - cognitive. At the same time, it is entertainment websites and portals, such as Youtube, that provide different resources for a cognitive and interesting study of science, since the users initially aspires to occupy themselves with something, "to kill time." For example, Youtube channel "TOPLES" (ТОПЛЕК) tells about space, laws and riddles of physics, psychology, etc. using simple words and expressions. The program "What was before the Big Bang?" gives full knowledge about such a famous phenomenon, about the scientist Sir Fred Hoyle, who introduced this concept.

Therefore, we can establish that popular science discourse uses all available means to give scientific knowledge the principles of accessibility and visibility. In popular science discourse the scientific data is explained by examples or visuals, the scientific terms are clarified and the whole discourse have a course of logical thought by special speech means. This is the main difference of this discourse from purely scientific.

If the discourse actively uses special terms that are not explained, sentences that are difficult for the perception, then there is an automatic transition to a scientific style, focused on the professional, and becomes boring and not understandable for all other participants in the discourse. For example, mathematical theorem 1 in the Dirichlet Principle:

Scientific discourse:

"With any choice of five points inside the unit square, there are a couple of points removed one from the other by less than $\sqrt{2} \setminus 2$."

Popular science discourse:

"Divide the square into 4 quarters. At least two of the five selected points will fall into one quarter, and then the distance between them will be less than the diagonal of the quarter."

At the same time, often multi-disciplinary journals can contain different articles, some of which are of interest to one circle of readers, while the second part is aimed at professionals or amateurs in a completely different sphere. It is obvious that the audience independently chooses the discourse, which becomes a participant. The simplification of the language, the absence of complex terms and the presentation of scientific knowledge in a dialogue format make the popular science discourse oriented to a wider range of listeners, viewers and readers.

In addition, the media can use the results of scientific research to weight their reflections and theories by adding phrases such as "*according to British scientists*" or "*Australian biologists have identified.*" In this case, it is difficult to determine not only the type of such discourse, but also whether its contents are true: "British scientists have proved that dogs yawn after their owners. This is due to the cognitive-behavioral instincts of the dog."

Since one of the main tasks of popular science discourse is to increase the interest of the addressee, several genres can be used in one TV program or magazine article: a scientific presentation, reportage and interviews, as well as various combinations of these genres in one rubric. One news, for example, can be described as a report, while scientific hypotheses and proven theories can be proposed between the chronological courses of events. Complex information is visually illustrated by examples and becomes very easy to understand and remember.

Thus, the distinctive features of popular science discourse are educational, cognitive, entertaining, exploratory, illustrative, expressive and informative at the same time.

Popular science discourse has a huge range for creating speech units - texts and articles, because it can use a variety of purely scientific and simply interesting methods. Reports, TV programs and magazines become so interesting and attractive that the addressee necessarily wants to come in

contact with knowledge in more detail, get to know more closely about this or that field of science. The functional task of the popular science discourse on bringing more viewers, listeners and readers to science, is successfully carried out due to variety of methods.

REFERENCES

1. Dem'yankov, V. Z. (2005). Tekst i diskurs kak terminy i kak slova obydennoyazyka [Text and Discourse as Terms and as Words of Ordinary Language]. Moscow: Yazyki slavyanskikh kultur Sbornik k 70-letiyu T.M. Nikolaevoy, - 34-35. (In Russian)
2. Arutyunova, Nina D. (1990). 'Diskurs' Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar' ['Discourse' Linguistic encyclopedic dictionary]. M.: Sov. . (In Russian)
3. Van Dijk, Teun. (1998) Ideology: An Interdisciplinary Approach. London: Sage. – 194.
4. Hatim B. and Mason I. (1997) The translator as communicator. London: Routledge. - 120.
5. Karaulov Yu. N. (1989) Russkaya yazykovaya lichnost' i zadachi eyo izucheniya. [Russian linguistic persona and the tasks of its study] Sb. Yazyk i lichnos't M. – 3-8. (In Russian)
6. Bissimalieva M. K. 1998, 72-82
7. Burkitbaeva G. G. (2006) Tekst i diskurs. Tipy diskursa: uchebnoe posobie dlya magistrantov i aspirantov-filologov [Text and discourse. Types of discourse: manual for master and PhD-philology students] Almaty, -384. (In Russian)
8. Karasik V. I. (2000) O tipah diskursa [On discourse types] Yazykovaya lichnost': institutsional'nyi i personal'nyi diskurs: Sb. nauch. tr. Volgograd: Peremena, - 5-20. (In Russian)
9. Suhaya E. V. (2012) Diskursivnye strategii populizatsii nauchnogo znaniya [Discourse strategies of scientific knowledge popularization] Vestnik Moskovskogo gos.ligvist. universiteta. – Issue. 6 (639). 212-219. (In Russian)
10. Lazarevich E. A. (1984) Populyarizatsiya nauki v Rossii [Popularization of science in Russia] – M. Kniga, – 384 (In Russian)
11. Stilisticheski entsiklopedicheski slovar' russkogo yazyka [Stylistic encyclopedic dictionary of Russian language] M. Flinta: Nauka, 2003 – 236. (In Russian)
12. Chernyavskaya V. E. Interpretatsiya nauchnogo teksta [Interpretation of scientific text] Textbook. – M. Librikom, 2010. – 41. (In Russian)
13. <http://www.popmech.ru/science/354552-v-mgu-sozdali-analizatory-biologicheskii-aktivnykh-veshchestv-na-osnove-nanosistem/>
14. <http://www.popmech.ru/technologies/346512-butirovannaya-voda-chem-vreden-plastiki-stoit-li-perekhodit-na-filtrovannuyu-vodu/>

ІМЕНА В ГАЗЕТНОМУ ЗАГОЛОВКУ

Гльченко І.

Україна, Запорізький національний університет

Abstract. *The title precedes the text and provides certain information about the content of the journalistic work. At the same time, the headlines of the newspaper article have an emotional and expressive color, cause reader interest, attract attention. The headline works perfectly as its own name for newspaper material, if it includes special words that are referred to as updaters. These words establish content relationships between the headline itself and, firstly, the text and, secondly, with objects, facts, events, phenomena, etc. - all that defines objective reality. Thus, the title can function as a proper name for the newspaper material, if it includes special words, which are referred to herein as updating.*

Keywords: *anthroponym, anthroponomical system, a family name, onym, surname, nickname, productive formant, updator.*

Вступ. Заголовок – невід’ємний складник газетної публікації. Він є першим сигналом, що спонукає читача до ознайомлення з матеріалом. Назва передує тексту і несе певну інформацію про зміст публіцистичного твору. Одночасно заголовки газетної статті мають емоційно-експресивне забарвлення, викликають читачський інтерес, привертають увагу. Заголовок повноцінно функціонує як власна назва газетного матеріалу, якщо до його складу входять спеціальні слова, які іменуються *актуалізатори*. Ці слова встановлюють змістові зв’язки між самим заголовком та, по-перше, текстом і, по-друге, з об’єктами, фактами, подіями, явищами тощо – усім тим, що визначає об’єктивну реальність. Встановлення зв’язків між текстом заголовка і реаліями здійснюється на кількох рівнях.

Мова газетно-інформаційного стилю швидко реагує на процеси суспільного життя, а багатство її внутрішніх ресурсів дозволяє словесно відобразити широку гаму відтінків значення нових реалій позамовного світу. Саме мас-медіа відіграють важливу роль у процесі витворення мовної однорідності, виробленні, становленні й закріпленні мовних нормативів. Тому від уміння журналіста правильно користуватися засобами рідної мови, будувати висловлювання з урахуванням умов спілкування залежить якість комунікативного матеріалу, яким заповнюється інформаційний простір.

Обличчя видання багато в чому залежить саме від заголовків матеріалів, головне призначення яких – керувати увагою читача. У французькій методичній літературі з журналістики заголовок названо «центральною воротою» до публікації. Згідно з дослідженнями, у читачів визначаються, читати матеріал чи ні залежно від заголовка. Важливість газетних назв підкреслював В. Різун, називаючи їх «опорними точками», що репрезентують найбільш важливу текстову інформацію і є опорою для читача в розумінні змісту [6, с. 12].

Основна частина. Загальнопредметні актуалізатори – охоплюють спеціальну лексику: наприклад, терміни, професіоналізми: *Україна на «Євробаченні» – знову друга* (ДУ, 2012, № 47, С. 3); *Україна – ЄС: прагматизація відносин* (ДУ, 2011, № 36, С. 4);

дати: *Завтра – 23 лютого* (ДТ, 2012, № 21, С.21); *Карти для Євро – 2012* (ДТ, 2012, № 38, С.11); *На фронтах Євро – 2012* (ДТ, 2012, № 42, С.3); *ЗНО – 2014: прохідний бал підвищать ВНЗ* (ДТ, 2014, № 39, С.12); *84-й театральний сезон відкрили «Мамаєм»* (ЗС, 2014, № 180, с. 1).

Соціально значущі цифри: *Де взяти 3000000?* (ДТ, 2013, № 21, С.4); *ЗАЗ залучає 125-мільйонний кредит* (ЗС, 2013, № 171, С.1); *6 гривень 72 копійки* (ЗС, 2013, С. 164, С. 11); *1:0 на користь Кравчука* (ДУ, 2012, № 8, С.2); *На всі 100 доларів* (ЗС, 2014, № 165, С. 4).

Слова з загостреним соціальним «звучанням» займенники *свій, наш* та подібні до них [5, с. 15]: *Кліщі* окупували місто (ПіК, 2013, № 37, С. 13); *Ющенко вже четвертий* (ДТ, 2012, № 41, С.4); *«Зоряні війни» в судах* (ДУ, 2013, № 41, С. 2); *Україна проти «України»* (ЮВУ, 2012, 37, С.14); *Самі гривню «обвалили» чи МВФ допоміг?* (ДУ, 2012, № 50, С. 7); *Гроші – в банк, а самі до Парижу* (ВК, 2012, № 9, С. 6); *На Росію сподівайся, а сам не зівай* (ДУ, 2013, № 12, С. 2); *Наш інвестор ЄБРР* (ДУ, 2013, № 5, С. 7).

Номінативно-оцінні актуалізатори – це авторські експресивні назви понять, явищ, подій тощо, подібні до власних назв: *Правонасвідомість* (ДТ, 2013, № 28, С.6); *Кравчучки знову в моді* (ДТ, 2012, № 26, С. 16); *Суржисице* (МУ, 2013, № 33, С. 2).

Атрибутивно-асоціативні – контекстуальні замітники онімів, цитати, що встановлюють зв'язки з денотатами [4, с. 171].

Апеляція до денотата може мати суто експресивно-емоційне навантаження: *Бідні люди* (про шляхи подолання бідності, а не про роман Ф.Достоевського).

Головну роль у сприйнятті відіграють власні назви, бо без них багато заголовків не мають жодного сенсу.

У «мові» заголовків активно використовуються «внутрішні» можливості онімичної експресії – фонетичні, морфологічні, семантичні.

Серед найпоширеніших у публіцистиці, а саме газетному тексті стилістичних прийомів використовується, такі як еліпс імені, варіативність онімів, евфонія власних назв, аббревіація та акронімізація, декомпозиція імен [4, с. 125]: *Семеновича розміняли* (ДТ, 2014, № 21, С. 31); *Наша Валя* (ДТ, 2014, № 21, С. 11); *«ЗТР» продовжує перемагати* (ЗС, 2013, № 185, С.8); *Демократія від «З» до «С»* (ДТ, 2012, № 42, С.4); *Режисер із великої букви «С»* (УМ, 2013, № 142, С.3); *Рая, вигнана із «рая»* (УМ, 2013, № 163, С. 5); *Санітарочка Рая заговорить мовою Данте* (УМ, 2013, № 36, С.13).

Номінативний заголовок найбільш відповідає ролі «ярлика», яку виконують власні назви. Такі заголовки часто позначені підкресленим експресивним навантаженням. Вони можуть будуватися на стилістичних прийомах, таких як-от: антитеза, метафоричній деонімізації, метонімічній деонімізації, паронімічній атракції, трансформації усталених конструкцій, етимологізації, стилістичній онімізації й трансонімізації: *Культурний центр «Бабин Яр»?* (ДТ, 2013, № 12, С. 21); *Хмельницький Вавилон* (СГ, 2012, № 12, С. 5); *Між Багдадом та Прагою* (ДТ, 2012, № 21, С. 31); Кошмар *Каширу* (ДТ, 2012, № 10, С. 29); *Танталитові муки* (де танталіт – назва мінералу) (ДТ, 2012, № 23, С. 31); *Корпорація «Правосуддя»* (ДТ, 2013, № 27, С. 24).

Докладно розглядаються імена у різних позиціях.

суб'єкта: *Київ і Засуха* (ДТ, 2011, № 23, С. 23);

атрибутивних зворотах: *Самосуд у Запоріжжі* (ЗС, 2011, № 154, С. 3);

з різними типами конструкцій, що позначають об'єктні характеристики дії; безособових дієслівних конструкціях: *Розвиватися за принципами ЮНІДО* (ДТ, 2012, № 47, С. 23).

З метою увиразнення онімичних компонентів заголовка використовуються парцеляція: *Новий. Одноклітинний. Франкентейн?* (ПіК, 2013, № 2, С. 10)

приєднувальні конструкції: *Потяг Донецьк – Станіслав* (ДТ, 2013, № 17, С. 31).

З погляду актуального членування речення, імена в заголовку можуть займати позицію як у темі, так і ремі. Для кожного періоду суспільного життя у засобах масової інформації можна виділити особливі *тематичні* імена, котрі часто фігурують у вихідній частині газетних заголовків.

Тематичні імена функціонують як актуалізатори суспільно найважливіших подій, явищ, осіб; вони вводять читача в «інформаційне поле» країни, світу, області, міста і таке ін. Як правило, вони відомі читачам, до їхніх носіїв прикута увага суспільства [4, с. 172].

Саркозі змінює Францію (ДТ, 2013, № 12, С. 7).

Наприклад, для українських засобів масової інформації топонім *Україна* є тематичним, для російських – ні. Відповідно, заголовок до замітки про приїзд Президента Росії В. Путіна в українських засобах масової інформації може будуватися за таким зразком: *В Україну прибув Путін*, у російських *Путін прибув в Україну*.

Екстралінгвістичні чинники через посередництво ЗМІ зумовлюють розширення значення імен, їх метафоризацію та метонімізацію. Імена, що позначають соціально важливі об'єкти, стають ідентифікаторами «суміжних» предметів, явищ, часових проміжків. Додаткові семи завжди експресивно забарвлені. Такі оніми часто утворюють похідні слова, котрі також мають експресивне забарвлення [1, с.12].

Значна частина заголовків будується на зіставленні або протиставленні референтів. При цьому створюються конотації, що служать основою для семантичної «колізії». Опозиція може формуватися на різних осях: *просторовій, наявності – браку певної риси, ціновій, кольоровій* тощо. Як правило, задіяння осі опозиційних сем відбувається таким чином: контекст актуалізує один з елементів значення імені в темі чи ремі, одночасно створюючи конотацію (нерегулярне значення) «актуалізатори» в іншій частині речення.

Обставинні заголовки близькі, з одного боку, до еліптичних конструкцій, з другого – до номінативних. Позбавлені динамізму, обставинні конструкції мають репортажний, описовий характер і часто слугують для йменування замальовок, репортажів, нарисів: *На батьківщині Великого Каменяра* (ЛУ, 2012, № 5, С. 3); *Тустань: подорож тривалістю в тисячу років* (ДТ, 2013, № 39, С.16); *Степовий самоцвіт – «Асканія Нова»* (ДУ, 2012, № 37, С.95).

Імена в складних заголовкових конструкціях часто беруть участь у творенні специфічних синтаксичних фігур: *Геращенко – гальмо банківських реформ. Ігнат'єв – їх початок* (ДТ, 2012, № 34, С. 24); *Тут має бути велике місто: Київ у передбаченні апостола Андрія* (ДУ, 2012, № 29, С.25); *Знайомство з Кораном і газом* (УМ, 2011, № 142, С.6); *«Ромео і Джульєтта» зі щасливим закінченням* (ДУ, 2012, № 43, С.27).

Серед заголовкових поліпредикативних патернів виділяється безсполучникова роз'яснювальна конструкція [5, с.13]. У першій частині може фігурувати тематичне ім'я, у роз'яснювальній – подається нова інформація про суб'єкт або авторське бачення пов'язаної з денотатом проблеми: *Вашингтон – Києву: тож чи була розмова?* (ДТ, 2012, № 37, С. 21); *Криза в Києві випробовує терпіння Москви і Берліна* (ВК, 2012, № 20, С.11).

Запитальні заголовки часто характеризуються підкресленою експресивністю. Вона може породжувати додаткові конотації власних назв, особливо якщо запитання стосується безпосередньо денотата: *Для чого нам Євроазес?* (ДТ, 2011, № 12, С. 19); *Чи підставили Медведєва?* (ДТ, 2012, № 38, С.5); *Новий рік під офісом «Газпрому» скасовується?* (ДТ, 2013, № 40, С. 2); *Коли прозвучить пароль «112»?* (ДУ, 2012, № 27, С. 11); *Битва під Пилявою, Пилявцями, Пилявкою?* (ГУ, 2012, № 10, С. 12); *«Дельта-Банк» банкрут?* (ВК, 2012, № 186, С. 7); *Що дозволено Юнітеру?* (ДТ, 2013, № 7, С.4); *Що НАТОмість?* (ДТ, 2012, № 23, С.9); *Росія володарка морів?* (ДТ, 2013, № 3, С.5); *Секрети водневої бомби викрав Персей?* (НА, 2013, № 3, С.2); *Ідете до Києва?... Готуйте гроші* (ЮВУ, 2012, № 5, С.8); *Коли запрацює ВР?* (ДУ, 2012, № 9, С. 2). Як показує аналіз фактичного матеріалу, то запитальних заголовків в засобах масової інформації більше ніж інших.

Однією з особливостей функціонування власних назв в афективно-імперативних заголовках є їхня позиція у звертаннях, головним чином – риторичних: *О земле Таврійська, митців даєш ти!* (ДТ, 2012, № 45, С. 28); *Київ! Київ! Тільки Київ!* (ДУ, 2013, № 23, С. 3); *Дайош Бабая!!!* (ДУ, 2012, № 82, С.6); *Весна починається з Хортиці!* (ЗП, 2013, № 46, С.1).

Оніми відіграють важливу роль у системі референції тексту. Онімія газетного матеріалу характеризується наявністю внутрішніх зв'язків між власними назвами незалежно від їх категоріальної належності. Це зв'язки екстралінгвального плану, що залежать від семантики імені, яка є динамічною (на відміну від значення загальної назви), тобто змінюється в часі, залежно від подій, ставлення людей до денотата та уявлення про нього.

Короткотермінові зв'язки утворюють гнізда імен, що співвідносяться з певними подіями. Імена – на відміну від загальної лексики – пов'язані між собою конкретною соціально значущою подією чи явищем. Їх, як і загальні імена, можна групувати в тезауруси. Окаціональні онімічні гнізда обмежуються ономастикомом одного матеріалу і залежать від стилю автора, його напрямку думок, мети публікації: *Борису Березовському снились «Сибнефть»* (ДТ, 2012, № 34, С. 31); *«Аерофлот»*; *«АвтоВАЗ»*; *«Атолл»* (ДТ, 2013, № 21, С.45); *Дьяченко, Юмашев, Волошин, Абрамович, Аксененко, Рыбкин* (ПіК, 2013, № 3, С. 7); *Леся Українка «от кутюр»* (УМ, 2013, № 159, С.12).

Висновки. Часто в газетних публікаціях імена утворюють онімічні гнізда відповідно до обох принципів: одні власні назви об'єднуються певною подією, явищем, просторовою близькістю тощо. Таким чином, заголовок може повноцінно функціонувати як власна назва газетного матеріалу, якщо до його складу входять спеціальні слова, які тут іменуються актуалізаторами. Ці слова встановлюють змістові зв'язки між самим заголовком та текстом. Актуалізація заголовка може здійснюватися на кількох рівнях, а саме: конкретнопредметних, загально предметних, номінативно-оцінних і атрибутивно-асоціативних. Головну роль у газетному тексті відіграють власні назви (імена, оніми), без них багато заголовків не мали б жодного сенсу.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗП – «Запорізька Правда»	ЗС – «Запорізька Січ»
ЛУ – «Літературна Україна»	ПіК – «Політика і культура»
СГ – «Спортивна газета»	ДТ – «Дзеркало тижня»
УК – «Україна козацька»	ІЗ – «Іменем закону»
ДУ – «Демократична Україна»	ГУ – «Голос України»
МУ – «Молодь України»	К – «Комуніст»
ЮВУ – «Юридичний вісник України»	ЗП – «Запорізька правда»
НА – «Народна армія»	СП – «Слово Просвіти»
УТ – «Український тиждень»	

ЛІТЕРАТУРА

1. Грушевська Ю. А. Власні назви в російському рекламному тексті : лінгвістичний і функціональний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Ю. А. Грушевська. – Дніпропетровськ, 2005. – 19 с.
2. Дука Л. І. Прагматичний потенціал онімів та засоби його актуалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Л. І. Дука. – Дніпропетровськ, 2002. – 18 с.
3. Ісайкіна О. А. Ініціальні аббревіатури в мові української преси кінця ХХ – початку ХХІ століття / О. А. Ісайкіна // Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах : [зб. наук. праць III Міжнародної конференції (Дніпропетровськ, 19-20 квітня 2007 р.)]. – Дніпропетровськ : Пороги, 2007. – С. 124-26.
4. Кажан В. І., Калініна Р. П. Мовностилістичні засоби актуалізації експресії газетних заголовків / В. І. Кажан, Р. П. Калінін // Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах : [зб. наук. праць II Міжнародної конференції (Дніпропетровськ, 14-15 квітня 2005 р.)]. – Дніпропетровськ : Пороги, 2005. – С. 169-172.
5. Мінчак Г. Б. Конототивна семантика сучасних ідеологічно забарвлених номінативних одиниць (на матеріалі української преси 90-х років ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г. Б. Мінчак. – К., 2003. – 20 с.
6. Романова М. І Соціально зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кін. ХХ – поч. ХХІ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. І. Романова. – Чернівці, 2005. – 17 с.

РОЛЬ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПРОЦЕСІ НЕЙМІНГУ

к. філол. н. Сиявська О. Є.

Україна, Київ, Київський національний університет технологій та дизайну

Abstract. *The article is devoted to the role of philological researches in the process of naming is ed. The linguistic component is fundamental in developments and creations of an effective commercial name. It is caused by the fact that an important component of commercial success of the name - its communicative efficiency. This efficiency in many respects depends from different linguistic criteria among which it is possible to select: harmony, rhythm, simplicity of pronunciation and accurate accent; truth, connection of the name with the named goods; novelty which demands from the nominator of original forms of expression; absence of unwanted phonetic and semantic associations; identical transmission of a phonologic appearance of a word by means of signs of different alphabets; brevity and laconicism. Desire to create effective commercial names which conform to the listed requirements, defines need of the constant address of experts for the sphere of advertizing, marketing and law to different actually linguistic aspects of naming.*

Keywords: *naming, philologist, linguistics, commercial success, communicative efficiency*

Стрімкий розвиток процесів номінації в комерційній сфері став помітним явищем сучасної дійсності. Члени соціуму знайомляться з результатами цих процесів або безпосередньо, в процесі набуття споживчого досвіду, або опосередковано, завдяки різним рекламним кампаніям. Постійне збільшення кількості найменувань товарів і необхідність в розробці нових ефективних номінацій сприяє тому, що разом з вивченням таких традиційних для лінгвістики пластів онімічної лексики, як антропонімія та топонімія, актуалізується напрям комерційного неймінгу, об'єктом якого є комерційні імена, що довгий час знаходилися на периферії наукових досліджень. Саме цей розряд онімів сьогодні є тим сегментом ономастичного простору, що найактивніше розвивається, і виступає об'єктом вивчення в роботах багатьох дослідників (Н. О. Гусейнова, К. О. Дзюба, Т. В. Євсюкова, З. П. Комолова, І. В. Крюкова, Г. С. Куликова, М. Є. Новічихіна, О. Б. Сиротиніна, Н. О. Стадульська, Н. В. Слухай, Н. Л. Шведова, Т. В. Шмельова та ін.).

Ряд лінгвістичних праць присвячений аналізу сучасних комерційних найменувань на матеріалі англійської, іспанської, італійської, казахської, німецької, російської, української, французької, та інших мов (Ван Мяо, К. О. Дзюба, А. А. Ісакова, К. Р. Ісянов, В. Ю. Кожанова, Ж. Б. Кошпанова, Н. Г. Мордвинова, Н. О. Стадульська, О. С. Фоменко, О. В. Чеботарева, Н. Л. Шведова); в лінгвокультурологічному, лінгвопрагматичному, соціолінгвістичному, семіотичному, семантичному, функціональному, філософському, логіко-методологічному аспектах (О. В. Винарєва, О. В. Глухова, Ю. А. Грушевська, І. М. Копиленко, М. В. Садохова, Н. О. Стадульська, О. В. Трифонова, І. Ф. Файзулліна, О. Є. Яковлева); у контексті рекламної, юридичної і виробничо-економічної комунікації (Д. Аакер, К. Дж. Веркман, Ж.-Н. Капферер, Ф. Котлер, М. Ліндстром, Д. Огілві, Л. М. Паркер, К. Платен, Е. Райс і Л. Райс, Дж. Траут, А. Уїллер, Г. Чармессон та ін.).

Пошук ефективної назви товару або послуги є основною проблемою при розробці успішних комерційних стратегій, оскільки сьогодні вже функціонує досить велика кількість номінацій, а необхідність в найменуванні нових ринкових реалій виникає щодня. Це зумовило розвиток неймінгу як спеціального напрямку бізнесу в області розробки нових комерційно ефективних номінацій. В якості сфери професійної діяльності неймінг сформувався в країнах з розвинутою економікою в кінці ХІХ століття, коли у зв'язку з технологічним проривом, розвитком науки і зростанням виробництва на ринку почала з'являтися все більша кількість однотипної продукції, що призвело до жорсткої конкуренції та необхідності виділити товар за допомогою найменування серед маси подібних. Під неймінгом слід розуміти «професійну діяльність, пов'язану зі створенням комерційно релевантної, помітної, оригінальної і такої, що запам'ятовується назви для компанії або товару»¹ [14]. Цей термін активно вживається в дослідженнях експертів з економіки, маркетингу, бренд-менеджменту, брендингу,

¹ переклад автора

копірайтингу, лінгвістики (Д. Аакер, Б. Галі, О. І. Голанова, Ф. Котлер, М. Є. Новічихіна, О. В. Седасва, Н. В. Слухай, В. Перція, А. Уїллер, Ч. Філмор, А. Френкель, Г. Чармессон, М. Б. Яненко та ін.).

Для більшості носіїв української та російської мов термін «неймінг», як і «брендинг», сприймається в якості поняття, яке пов'язане переважно з маркетинговою та рекламною сферами. Довгий час дослідження в області неймінгу дійсно проводилися без залучення результатів наукових розробок професійних лінгвістів. Це привело до появи різних робіт, що містять сумнівні результати. Так, наприклад, виконувався опис структурних особливостей комерційних найменувань, при якому проводилися підрахунки кількості словесних знаків з певним набором букв, найбільш продуктивних «конструкційних схем» співвідношення в них голосних і приголосних літер, буквосполучень та їхньої чисельності [1]. В якості зауважень до цього дослідження можна відмітити те, що, по-перше, при аналізі одні й ті ж критерії застосовувалися як до слів природної мови, так і до штучно створених номінацій, що дозволяє застосовувати отримані висновки до мови взагалі. По-друге, вивчення структурних схем у відриві від семантики може призводити до неправдивих висновків, які є малоінформативними при розумінні реальних закономірностей створення комерційних найменувань. Тому саме лінгвістична складова є найбільш важливою в процесі неймінгу.

Основними напрямками в дослідженні комерційної номінації можна вважати: розробку критеріїв створення ефективної назви [3; 17; 19; 24], побудову методик і технік найменування [4; 12; 16], аналіз і усунення помилкових рішень у сфері комерційної номінації [24] та деякі інші. Перед сучасною лінгвістикою виникають різні проблеми, пов'язані з теорією комерційної номінації: проблема створення адекватних неймів [3; 24]; проблема прагматикону неймінгу [16; 18]; проблема охораноздатності назви, або пошуку імен, що підлягають офіційній реєстрації [24]; проблема ефективності назви та формування методик іменування [4; 12; 16; 25]; проблема визначення якостей особистості неймера [25]; проблема розробки критеріїв успішної назви [2; 7; 11; 15; 18; 21; 22; 23]; проблема створення і функціонування комерційних імен в мові і мовленні [9; 10]; проблема вироблення стратегії визначення ефективності комерційної номінації [13]; проблема соціолінгвістичної та функціональної значущості комерційно релевантних імен [8]; проблема адаптації іноземних номінацій в українсько- та російськомовному комерційному дискурсі [5; 6]; проблема встановлення лінгвістичних вимог до адекватного комерційного імені [19]; проблема патогенного та терапевтичного потенціалу номінацій [20] та ін.

Таким чином, дослідження процесу і результатів створення комерційно релевантного імені носить міждисциплінарний характер і вивчається з точки зору різних наук – лінгвістики, рекламістики, маркетингу, юриспруденції та інших гуманітарних дисциплін. Ключова роль назви в успішному просуванні товару на ринку обумовлює постійне звернення фахівців у сфері реклами, маркетингу та юриспруденції до різних власне лінгвістичних аспектів іменування. Тому особливу значущість мають професійні дослідження в області теорії комерційної номінації, здатні вирішити питання, пов'язані з основною номінативною технікою та способами формування одиниць номінації різного статусу та структури, а також неоднакових за способом вираження дійсності знаками мови, розкрити специфічні риси функціонування імен комерційної сфери в мовленні, визначити умови їхньої ефективності, пояснити джерела продуктивності окремих типів найменувань та сформулювати компетентні прогнози.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веркман К. Дж. Товарные знаки: создание, психология, восприятие/ Пер. с англ. В. Б. Боброва; Общ. ред. и предисл. Б. Г. Карпова. – М.: Прогресс, 1986. – 520с.
2. Выбирайте имя с умом! [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://iptv.com.ua/ashow_1162.html (Дата обращения 30.10.2017).
3. Гали Б. Brand. Рождение имени. Энциклопедия. – М.: Этерна, 2007. – 432с.
4. Голанова Е. И. Как возникают названия. – М.: Просвещение, 1989. – 142с.
5. Исакова А. А. Эволюция прагмонимического пространства: структура, семантика, прагматика (на материале современной механонимии): Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.19 – теория языка. – Краснодар, 2008. – 45с.
6. Исянов К. Р. Лингвистический анализ, типология и локализация отечественных и иностранных коммерческих названий/ К. Р. Исянов: Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.19. – Уфа, 2012. – 17 с.

7. Ковалев Р. Если вам нужно придумать название для организации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.marketing.spb.ru/.../name.htm (Дата обращения 30.10.2017).
8. Копыленко И. М. Социолингвистический аспект функционирования товарных знаков/ И. М. Копыленко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ruslangcongress.newmail.ru/sec/socioling.htm> (Дата обращения 30.10.2017).
9. Крюкова И. В. Рекламное имя: от изобретения до прецедентности: Дис... д-ра филол. наук: 10.02.19/ И. В. Крюкова. – Волгоград, 2004. – 360 с.
10. Крюкова И. В. Типы ассоциативных реакций при восприятии коммерческих номенов/ И. В. Крюкова// Методы современной коммуникации. – Вып. 1. – М., 2002. – С. 119 – 127.
11. Назаренко А. Объект встречают по имени [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://blogbrandaid.com/branding_news/naming/analizimeni/namingdevelopment/#more-857 (Дата обращения 30.10.2017).
12. Новичихина М. Е. Как вы фирму назовете... – М.: Восток-Запад, 2007 – 160с.
13. Новичихина М. Е. Теоретические проблемы исследования эффективности коммерческой номинации/ М. Е. Новичихина: Дис... д-ра филол. наук: 10.02.19. – Воронеж, 2004. – 351 с.
14. Новичихина М. Е. Теория PR и лингвистика: к вопросу об отсутствии терминологического единства// Коммуникация в современном мире: Материалы Всероссийской научно-практической конференции «Проблемы массовой коммуникации» (10-12 мая 2007 г.). – С. 168-170 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: window.edu.ru/catalog/pdf2txt/189/51189/24958?p_page=24 (Дата обращения 30.10.2017)
15. Перция В. 29 способов имяобразования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.naming.ru/content/view/14/64/> (Дата обращения 30.10.2017)
16. Перция В. Брендинг. Курс молодого бойца/ В. Перция. – СПб: Питер, 2005 – 206с.
17. Седаева О. В. Неэффективные коммерческие названия// Культура общения и ее формирование: Материалы 5-й региональной научно-методической конференции. – Воронеж: Полиграф, 1998. – С. 23 – 25.
18. Скрипкин Г. Что такое нейминг и его влияние на бренд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geclama.ru/viewtopic.php?t=1529> (Дата обращения 30.10.2017).
19. Слухай Н. В. Лингвистические аспекты нейминга // Філологічні науки: синхронічний та діахронічний аспекти. – Суми: СумДУ, 2009. – С. 397 – 405.
20. Слухай Н. В. Психосемантика нейма (на материале русскоязычных имен коммерческой сферы) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.scribd.com/doc/31082561/Psychosemantics-of-a-brand-name> (Дата обращения 30.10.2017).
21. Соловей О. Объект «встречают» по имени. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: blogbrandaid.com/.../naming-development/ (Дата обращения 30.10.2017).
22. Терещенко Л. Нейминг – разработка названия для торговых центров и магазинов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.usconsult.ru/design/branding/naming.html> (Дата обращения 30.10.2017).
23. Филюрин А. Имя марки должно звучать... [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.brandmarket.ru/articles/naming/70/ (Дата обращения 30.10.2017).
24. Френкель А. Нейминг: как игра в слова становится бизнесом. – М.: Добрая книга, 2006. – 320с.
25. Чармэссон Г. Торговая марка: как создать имя, которое принесет миллионы. – СПб.: Питер, 1999 – 224с.

ОАЭ КАК ОДИН ИЗ ВЕДУЩИХ ПАРТНЕРОВ АЗЕРБАЙДЖАНА НА БЛИЖНЕМ ВОСТОКЕ

к. и. н. Асланова Е. А.

Азербайджан, Гянджа, Гянджинский Государственный Университет

Abstract. Today the UAE are one of influential partners of Azerbaijan in a zone of the Persian Gulf and the Middle East region. At the same time, Azerbaijan as special binding bridge with the CIS countries, has a special strategic importance and is the most important partner of the Emirates in the Caucasus. It should be noted especially a role of the National Leader Heydar Aliyev in development of the bilateral relations with the United Arab Emirates.

We will note what supports by the UAE in all questions concerning the Karabakh conflict and territorial integrity of our country a fair position of Azerbaijan.

It is possible to claim with confidence that the potential of cooperation of two countries is huge. The UAE and Azerbaijan can successfully develop cooperation in various directions.

At the present stage the UAE and Azerbaijan, which are old international partners consistently, work on expansion of the bilateral relations, negotiations are constantly conducted, and agreements on expansion and simplification of the international cooperation are reached.

Keywords: Azerbaijan, United Arab Emirates, economy, trade cooperation, economic cooperation, investments, bilateral relations.

После провозглашения независимости Азербайджану необходимо было определить стратегию своего будущего развития, в том числе и концепцию внешней политики. Именно под руководством Общенационального Лидера Гейдара Алиева в 1993-1994 годы были сформированы основные направления, текущие задачи и приоритеты внешней политики Азербайджана, в том числе стратегия будущего развития республики. Так же в эти годы Азербайджан был признан как независимый субъект в системе международных отношений [1]. В результате этого Азербайджан завоевал достойные позиции в геополитическом и экономическом пространстве, кроме этого была правильно установлена значимость Азербайджана в сфере пересекающихся интересов международного сообщества, относительно Южно-Кавказского и Каспийского регионов.

Как мы знаем из истории, Азербайджанское государство поддерживало близкие взаимоотношения с наиболее ведущими странами Ближнего и Среднего Востока. На сегодняшний день ОАЭ являются одним из влиятельных партнеров Азербайджана в зоне Персидского залива и Ближневосточного региона. В то же время Азербайджан, как особый связующий мост со странами СНГ, имеет особое стратегическое значение и является самым важным партнером Эмиратов на Кавказе. Кроме этого, ОАЭ одними из первых среди мусульманских стран признали независимость Азербайджана [2].

Следует особо отметить роль Общенационального Лидера Гейдара Алиева в развитии двусторонних отношений с Объединенными Арабскими Эмиратами. Азербайджан и ОАЭ являются активными членами межправительственной организации Исламская Конференция (ОИК), которая в 2011 году была переименована в Организацию Исламского Сотрудничества (ОИС). Кстати, ОИК первая международная организация, членом которой стал Азербайджан. Азербайджана и ОАЭ сотрудничают не только на двусторонней основе, но и на уровне международных организаций, таких как ОИС, ООН и др. Можно сказать, что по многим международным вопросам позиции Азербайджана и ОАЭ совпадают.

Как известно, основа дружбы и сотрудничества между Азербайджаном и ОАЭ была заложена еще в 1994 году при встрече Общенационального Лидера Гейдара Алиева и шейха Зайеда ибн Султана аль-Нахайана. В рамках саммита Организации Исламской Конференции в городе Касабланка, было положено начало переговорам между двумя странами. Таким образом, были налажены двусторонние политические отношения, которые создали благоприятную почву для развития экономических и культурных связей [2].

Отметим, что ОАЭ во всех вопросах, касающихся карабахского конфликта и территориальной целостности нашей страны, поддерживает справедливую позицию Азербайджана.

Исследуя динамику отношений, можно с уверенностью утверждать, что потенциал сотрудничества двух стран огромен. Итоги 6-й сессии межправительственной комиссии, созданной в 2009 году, подтверждают, что ОАЭ и Азербайджан могут успешно развивать кооперацию в различных направлениях. Как и азербайджанская сторона, так и руководство ОАЭ заинтересованы в развитии отношений в сферах связи и высоких технологий, альтернативной энергетики, промышленности, культуры, туризма, транспорта, торговли, инвестиций, сельского хозяйства, окружающей среды и других [3].

Особо следует выделить заинтересованность азербайджанской стороны в создании совместных предприятий с ОАЭ, а так же в привлечении большего количества арабских компаний в страну. На сегодняшний день объем азербайджанских инвестиций в ОАЭ составляет 300 миллионов долларов. Инвестиции ОАЭ в экономику Азербайджана составляют 778,1 миллиона долларов. Что касается торгового оборота, то в прошлом году он составил около 220 млн. долларов [4]. И это не соответствует потенциалу отношений, так как между Азербайджаном и ОАЭ очень высок потенциал взаимовыгодного сотрудничества, и поэтому оба государства твердо намерены в дальнейшем развивать торгово-экономическое сотрудничество.

На современном этапе металлургическая и химическая продукция, текстиль, строительные материалы, табачные изделия, бытовое оборудование и др. занимают основное место в импорте в Азербайджан товаров из ОАЭ. Из Азербайджана в ОАЭ экспортируются фрукты, соки, орехи, металлические полуфабрикаты и др.

Можно отметить, что в Азербайджане успешно работают 255 компаний из ОАЭ. В настоящее время действуют авиарейсы Баку – Дубай, Баку – Шарджа, также планируется открытие авиарейса Баку – Абу Даби и Дубай – Габала, а число туристов из ОАЭ, посетивших в последние два года Азербайджан, выросло в 30 раз [5].

Очень важное значение в расширении сотрудничества между Азербайджаном и ОАЭ имеют двусторонние визиты глав государств. В апреле 2015 года состоялся официальный визит в Баку руководителей ОАЭ. Во время официального визита Президента Азербайджана Ильхама Алиева в ОАЭ в феврале 2016 года состоялись встречи Президента Азербайджана с наследным принцем Абу-Даби, заместителем Верховного главнокомандующего Вооруженными силами ОАЭ Шейхом Мухаммедом Бен Зайед Аль Нахайаном [5]. В ходе этих встреч были подписаны соглашения, направленные на развитие сотрудничества между двумя странами, в том числе были намечены дальнейшие шаги к политическому и экономическому сотрудничеству. Следует отметить, что особое внимание уделяется развитию туризма между Азербайджаном и ОАЭ. С этой целью в Азербайджане для привлечения туристов из ОАЭ был упрощен въезд на территорию страны для граждан ОАЭ [6].

Таким образом, в результате плодотворных встреч, проведенных между официальными лицами ОАЭ и Азербайджана, сложились прочные политические и экономические связи. На современном этапе ОАЭ и Азербайджан, являющиеся давними международными партнерами, последовательно работают над расширением двухсторонних отношений, постоянно ведутся переговоры, и достигаются соглашения о расширении международного сотрудничества.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аббасбейли А., Аббасбейли Г. Гейдар Алиев и мировая политика. Баку, 1997.
2. Гасанов А. Современные международные отношения и внешняя политика Азербайджана. «Şərq-Qərb», Баку, 2007
3. Гасанов А. Геополитика. Zardabi LTD MMC, Баку, 2012
4. <http://abudhabi.mfa.gov.az/news/4/3141>
5. <https://azertag.az/ru/xeber/1022856>
6. <https://ru.sputnik.az/azerbaijan/20170519/410352053/oea-ministr-baku-vizit.html>

ОБМЕЖЕННЯ ЗАСОБІВ І МЕТОДІВ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ

к. ю. н. Ісакова В. М.,
Німко А. В.

Україна, Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Abstract. The publication consideration subject to the limitations on means and methods of warfare, that are fixed in international agreements, in particular to the fundamental rules. Author investigates concrete restrictions on types of weapon, objects and methods of military conflict. There is the notice in the article about different definition of the concept «warfare» among scientists. The special attention is paid to reasons of existing necessity of prohibition of application of nuclear weapon in the modern world, which has the risk to become unsafe place for normal living of human beings, nowadays. Author analyzes current significant events in global political sphere, that effect the direction in international law regulation of means and methods of warfare.

Keywords: means and methods of warfare, international agreement, military conflict, nuclear weapon, civilian population, objective necessity of saving life and health.

Вступ. Актуальність обраної теми обумовлена сучасним станом безпеки в світі та в Україні, зокрема. За даними Center for Systemic Peace, на планеті станом на початок 2017 року ведеться 36 війн, у яких беруть участь 28 держав [1; с. 1]. Окрім цього, сьогодні міжнародна спільнота занепокоєна зростаючою імовірністю початку ядерної війни, яку погрожують розпочати КНДР та США [2; с. 1].

Загальновідомо, що збройні дії, пов'язані із зазіханням на територіальну цілісність та політичну незалежність іншої держави, забороняються у міжнародному праві. Відповідне положення міститься у п. 4 ст. 2 Статуту ООН і є принципом співпраці країн-учасниць задля досягнення цілей, поставлених у ст. 1 Статуту [3; с. 1]. У той самий час, існує суверенне право держави вести війну, що є адекватною реакцією на загрозу миру та актом самооборони у випадках, передбачених ст. 39, 41, 42, 51, 53, 107 Статуту ООН [3; с. 1- 2].

Мета дослідження. У зв'язку з існуванням об'єктивної необхідності в захисті прав та інтересів цивільного населення, що є дуже вразливим в умовах ведення воєнних дій, сучасна міжнародна спільнота прикладає максимальних зусиль, аби на практиці діяли нормативно закріплені правила та звичаї, які зобов'язують суб'єктів міжнародних відносин вести воєнні дії з урахуванням обмежень, що стосуються засобів і методів ведення війни («*ius in bello*»). Метою, яку поставили автори цієї статті перед собою, є дослідження положень міжнародних договорів, які регулюють коло використання засобів і методів ведення війни, а також сучасний стан безпеки в світі, виявлення обстановки та ключових подій у світовій спільноті, що стосуються та безпосередньо впливають на усвідомлення нових викликів у впливі на суб'єктів воєнних конфліктів.

Матеріали і методи дослідження. У ході роботи було проаналізовано систему міжнародно визнаних норм і принципів, які встановлюють заборони та обмеження використання певних засобів і методів ведення війни, яка була введена в дію шляхом визначених у статті міжнародно-правових договорів, а також наукові праці Г. Гроція, Л. Опенгейма, П. Крутцена, художні твори А. Азімова, О. Єрмишина, статистику Center for Systemic Peace та інформаційні ресурси Reuters, Укрінформ, Офіційний портал Верховної Ради України. Методами роботи були формально-юридичний, дедукція, індукція, системний.

Результати дослідження. Потрібно відзначити, що серед науковців немає єдиного розуміння терміну «війна». Гуго Гроцій акцентував увагу на застосуванні збройної сили як характерної ознаки цього явища [4; с. 68], і його підтримав, дещо розширивши визначення поняття «війни», Л. Опенгейм. У його розумінні, війна – певне зіткнення двох чи більше держав, яке проводиться із застосуванням зброї, щоби примусити переможеного прийняти умови миру переможця [5; с. 230]. Отже, ці вчені вбачають наявність застосування насильства, шляхом ураження зброєю, обов'язковою ознакою війни, і ми не можемо не погодитись із такою позицією, оскільки саме залучення суб'єктами конфлікту в протистоянні бойових засобів і методів є інструментом для досягнення перемоги. Водночас, діяльність із використання зброї є джерелом підвищеної небезпеки не тільки для супротивника, але й для решти мирних осіб, які не беруть участі в конфлікті. У зв'язку з цим, суб'єкти міжнародно-правових відносин встановили певні правила, за якими має вестися війна, щоб вона не несла невинувато великої загрози для людства, яке має право на мирне життя. До таких фундаментальних правил належать:

1. У жодному збройному конфлікті право вибирати засоби і методи війни не є необмеженим.

2. Навмисна атака цивільного населення забороняється.

3. Військові та цивільні мають чітко розрізнятися, й атака має бути направлена тільки проти військових об'єктів [6].

Визначальними щодо обмеження засобів і методів ведення війни є правила, затверджені прийняттям IV Гаазької конвенції 1907 р., Санкт-Петербурзької Декларації про скасування використання вибухових і запальних куль 1868 р., Гаазької декларації про заборону вживати кулі, що легко розвертаються або сплющуються в людському тілі 1899 р., Женевського протоколу про заборону застосування на війні задушливих, отруйних та інших таких газів і бактеріологічних засобів 1925 р., Конвенції про заборону розроблення, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) зброї і токсинів та їхнього знищення 1972 р., Конвенції про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1977 р., Конвенції про заборону обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію 1980 р. та три Протоколи, які додаються до вищевказаної Конвенції, - Протокол про осколки, які не можна знайти (Протокол I), Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв (Протокол II), Технічний додаток до Протоколу про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв, Протокол про заборону або обмеження застосування запальної зброї (Протокол III).

Отже, ратифікацією вище вказаних договорів, держави зобов'язалися виключити такі методи ведення війни, як: руйнування історичних пам'яток і культурних цінностей, а також їхнє використання у воєнних цілях; напад на супротивника, який склав зброю; організація геноциду під час війни; знищення госпіталів, транспорту, санітарних установ, об'єктів ворожої власності; використання прапора держави, яка не бере участі в поточній війні; здійснення терору серед цивільного населення; вогневе ураження об'єктів, що не використовуються ворожою стороною у воєнних цілях тощо.

Відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, ратифікованих Україною, зокрема, заборонено вбивати, завдавати поранення або брати в полон противника, вдаючись до віроломства – із симулюванням капітуляції, наміру вести переговори під прапором перемир'я, статусу цивільної особи чи не комбатанта, небездатності внаслідок поранення або хвороби, володіння статусом, який надає захист, шляхом використання розпізнавальних емблем (знаків) чи форми одягу Організації Об'єднаних Націй або нейтральних держав та держав, які не беруть участі в міжнародному збройному конфлікті [7; с. 1].

Щодо засобів ведення збройних дій, принциповими є такі положення, сформульовані у вказаних договорах, як заборона зброї, снарядів та речовин і такого їх використання у веденні війни, що матиме невибіркову дію (це стосується насамперед мін та мін-пасток), зможе спричинити надмірні страждання (для цивільного населення, зокрема), призвести до непоправної шкоди навколишньому середовищу. Для уникнення подібних наслідків, було прийнято рішення відмовитися насамперед від: використання отрути; бактеріологічної та токсичної зброї; задушливих, отруйних та інших газів; торпед, які не можуть самоліквідуватися; такої зброї, використання якої тягне за собою руйнації та довгострокові несприятливі наслідки для природного середовища не тільки держав, які воюють між собою; розривних куль та куль, які легко розвертаються чи сплющуються в тілі; зброї, яка вражає шляхом попадання в людський організм осколків, що не виявляються при рентгенівському обстеженні; розривних або споряджених вибуховою речовиною тощо.

Варто відзначити, що залучення авіації як засобу для досягнення будь-яких воєнних цілей допускається, однак із певними обмеженнями: забороняється здійснювати напади невибіркового характеру, тобто такі, які не спрямовані на конкретні військові об'єкти; при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, які не можуть бути спрямовані на конкретні військові об'єкти; при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, наслідки яких не можуть бути обмежені, і які у кожному такому випадку поразяють військові об'єкти й цивільних осіб або цивільні об'єкти, не розрізняючи їх [7; с. 2].

Донедавна дискусійним залишалося питання, стосовно того, чи дозволяється використання ядерної зброї у веденні війни: з одного боку, цей засіб – однозначно такий, що веде до непоправних негативних наслідків для навколишнього середовища, має невибіркову дію і призводить до величезних руйнацій, з іншого – його використання необхідне в разі самооборони, коли має місце напад ворога з використанням саме ядерної зброї.

На наш погляд, використання такого засобу ведення війни є недопустимим у жодному разі, оскільки наслідки від кожного застосування цієї зброї, зважаючи на рівень її теперішньої потужності, ліквідувати практично неможливо. Це стосується величезних людських втрат як

безпосередньо від вибуху бомби, так і смертей і загального стану здоров'я осіб, які постраждали від наслідків радіоактивного забруднення, оскільки останнє спричиняє різноманітні хвороби, що поширюються разом із отруєнням навколишнього середовища планети радіацією.

Масштаби негативного впливу використання ядерної зброї для екології Землі складно переоцінити: виснажена атмосфера планети, значна імовірність настання «ядерної ночі», через скучення фотохімічного смогу у верхніх шарах тропосфери, що також матиме наслідком скорочення озонового шару й, відповідно, зменшення продуктивності фотосинтезуючих процесів рослин. Постає ризик загального голоду на планеті, через неможливість ведення в таких умовах сільського господарства [8]. У цьому контексті згадуються слова видатного письменника А. Азімова: «І коли наші нащадки побачать пустелю, на яку ми перетворили Землю, яке виправдання вони знайдуть для нас?» [9; с. 202].

Висновки. Зважаючи на вище викладені аргументи й враховуючи сучасну небезпеку початку ядерної війни, яку може розпочати КНДР, неможливо переоцінити важливість укладення договору про заборону ядерної зброї у липні цього року між двома третинами країн-учасниць ООН [10; с.1]. Ми як ніколи покладаємося на ефективність дії цього документа як регулятора суспільних відносин, стосовно обмеження засобів ведення війни, тому що ризик, на жаль, полягає в тому, чи буде збережено життя та здоров'я більшості людей, які живуть на планеті сьогодні. Як повідомляють засоби масової інформації, 11 жовтня відбулося урочисте відкриття збору підписів Договору про заборону ядерної зброї [2; с.1].

Таким чином, обмеження засобів і методів війни у міжнародному праві відіграє колосальну роль: якщо безліч збройних конфліктів, які проводяться тепер на планеті, не вестимуться за чітко визначеними правилами, то наслідки стануть перепорою для нормального життя й розвитку навіть для тих людей на планеті, які не живуть у державі, яка воює. У світлі сучасних загроз для світового миру перед міжнародною спільнотою стоїть завдання прийняти нові правила, які б заборонили використання ядерної зброї, а також створити ефективні механізми, що забезпечать додержання всіма суб'єктами міжнародного права гарантій безпеки для світового суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Global Conflict Trends [Електронний ресурс] // Center for Systemic Peace. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.systemicpeace.org/conflictrends.html>.
2. ООН оголосила про початок підписання Договору про заборону ядерної зброї [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2309441-oon-ogolosila-pro-pocatok-pidpisanna-dogovoru-pro-zaboronu-adernoj-zbroi.html>.
3. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду [Електронний ресурс] // ООН. – 1945. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
4. Гроций Г. О праве войны и мира / Гуго Гроций. – Москва: Ладомир, 1994. – 868 с. – (С. Б. Крылов).
5. Ермишин О. Афоризмы. Золотой фонд мудрости / О. Ермишин. – Москва: Просвещение, 2006 – 1695 .
6. II Additional Protocol to the 1949 Geneva Conventions [Електронний ресурс]. – 1977. – Режим доступу до ресурсу: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/475?OpenDocument>.
7. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17/page?text=%E0%E2%B3%E0%F6%B3>.
8. Crutzen P. A Pioneer on Atmospheric Chemistry and Climate Change in the Anthropocene [Електронний ресурс] / Paul J. Crutzen // Springer, Cham. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-27460-7_5#Sec13.
9. Азімов А. Кінець вічності / Айзек Азімов. – Київ: Дніпро, 1990. – 767 с. – (Літературно-художнє видання). – (Фантастика. Пригоди, Детектив).
10. Dozens of states sign nuclear weapons ban treaty at United Nations [Електронний ресурс] // Reuters. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.reuters.com/article/us-nuclear-un/dozens-of-states-sign-nuclear-weapons-ban-treaty-at-united-nations-idUSKCN1BV1QJ>.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ EX-POST В УКРАЇНІ

к. т. н., заслужений економіст України Ляпін Дмитро Вадимович

Україна, Київ, Національний інститут стратегічних досліджень, ст. н. с.,
радник з питань розвитку МСБ та дерегуляції офісу президента ТПП України

Abstract. Article "Improving ex-post evaluation in Ukraine" considered the main tasks of the final stage of regulatory policy of Ukraine on the basis of the analysis of trends. The article shows that the normative legal provision of regulatory policy procedures in Ukraine are fully in line with modern European standards, and OECD standards, but the practical implementation by certain state authorities of certain provisions of regulatory policy remains unsatisfactory. Improvement of the situation includes the necessary and sufficient conditions. A necessary condition is to clarify certain regulatory requirements for regulatory policy. A sufficient condition is the Government's persistent and constant attention to regulatory compliance with regulatory requirements. A number of practical recommendations have been developed.

Keywords: public administration, regulatory policy, ex-post evaluation

Вступ. У сучасному світі вплив швидких економічних коливань та соціальних змін визначає важливість надійних нормативних актів як базової умови для доброго функціонування ринків, захисту навколишнього середовища та сприяння економічному зростанню. Один з визнаних і важливих інструментів, який це забезпечує – це регуляторна політика, принципи якої застосовуються усіма провідниками країнами світу з кінця 20 століття. Регуляторна політика визначає заходи, які уряди можуть і повинні прийняти для підтримки впровадження та вдосконалення системної реформи державного регулювання. Реформа регулювання необхідна для того, щоб належним чином забезпечити виконання органами державної влади таких правил та процедур при конструюванні регулювання, та його оцінці й перегляді, які в результаті гарантують відповідність цілям державної політики та мають позитивний вплив на економіку і суспільство. Ці заходи інтегровані в комплексний управлінський цикл (одна з назв якого «цикл стандартного управління»), в якому правила розробляються, оцінюються ex-ante та ex-post, переглядаються та застосовуються на всіх рівнях управління і підтримуються відповідними установами.

Аналіз публікацій. Аспекти формування та реалізації державної регуляторної політики в Україні є предметом наукових досліджень по спеціальностям державне управління, економіка та право, проте за елементом оцінки результативності (ex-post) стан наукової розробленості з позиції системи державного управління є недостатнім. Теоретичні та практичні аспекти реалізації регуляторної політики досліджували в Україні: З. С. Варналій, В. Є. Воротін, Т. М. Кравцова, О. В. Кужель, О. В. Літвінов, В. І. Ляшенко, К. М. Ляпіна та ін. Серед іноземних фахівців необхідно назвати Енжело Ербасі, Уолтера Матлі, А. Бордмена, Айріс Гева-Мей, Стіва Джейкобса та ін. Зв'язок наукових досліджень з позиції реалістичності впровадження рекомендацій та позитивного впливу на виконувальність норм регуляторної політики в поточній діяльності органів державної влади є тим аспектом, який потребує свого розширеного дослідження.

Метою роботи є: дослідження проблемних аспектів реалізації елементу оцінки результативності як складової регуляторної політики в Україні, аналіз та визначення пріоритетних напрямків вдосконалення механізмів реалізації цього складового етапу регуляторної політики.

Матеріали та методи дослідження. При реалізації даної роботи автор застосовував нормативно-правову базу, аналітичні документи. Було застосовано методи спостереження, аналітичне дослідження, логічне моделювання та уявний експеримент.

Результати дослідження. Відстеження результативності регуляторного акта у рамках регуляторної політики - є важливим елементом системи «зворотного зв'язку» і необхідним елементом комплексного управлінського циклу. За відсутності елементу «відстеження результативності» сам регуляторний акт як ключовий елемент системи державного управління (регулювання) перестає відповідати базовим вимогам побудови елементів управління і стає неефективним.

Відповідно до вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 № 1160-IV [1] та Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта» від 11 березня 2004 р. №308 [2] на протязі певного

періоду терміну дії регуляторного акта на підставі відстеження (вимірювання) запланованих показників (індикаторів) результативності регуляторного акта (які у свою чергу мають бути визначено в Аналізі Регуляторного Впливу (АРВ) відповідно до статті 8 Закону) - здійснюється висновок щодо: а) продовження дії акта (якщо проблема, на вирішення якої він був спрямований, залишилась актуальною), або б) внесення до акту змін (результати частково досягнуто, проте відбулись певні зміни ситуації, що вимагають, наприклад, змін у інструментах державного впливу), або в) визнання акта таким, що втратив чинність (результати досягнуто, проблема ліквідована).

Процедури відстеження результативності за практикою, що склалась, є «вторинні» до процедур розробки регуляторного акта та підготовки АРВ. Пояснення цього базується на тому факті, що якщо розробник регуляторного акта не здійснив належним чином процедури розробки регуляторного акта та розробки АРВ, то будь які процедури відстеження результативності - не мають сенсу.

При цьому необхідно зробити наступне уточнення.

Регуляторна політика, не зважаючи на свій процедурний характер, не має автоматичного характеру, і в умовах корумпованої системи державного управління та вибіркового виконання закону є заручницею так званої «політичної волі». Це визначило наявний сьогодні стан з виконання вимог регуляторної політики органами державної влади та місцевого самоврядування. Низка незалежних моніторингові виконання органами влади вимог регуляторної політики (2004 – 2013 роки, Інститут конкурентного суспільства, Інститут власності і свободи, Дніпропетровський координаційно-експертний центр з питань регуляторної політики, Український незалежний центр політичних досліджень та інші) доводила, що виконання норм регуляторної політики є формальним, фокусується на виконанні лише обов'язкових процедур оприлюднення та планування діяльності з розробки регуляторних актів, а змістовний та предметний характер АРВ практично не забезпечується, постановка проблеми та визначення інструментів державного впливу не відповідають предметним вимогам Закону. Все це й пояснює фокусування уповноваженого органу (починаючи з Держкомпідприємництва з 2004 року і згодом – Державної регуляторної служби України) на забезпеченні виконання «базової частини» регуляторної політики - підготовці АРВ та процедурах оприлюднення і погодження проекту регуляторного акта.

Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» надає уповноваженому органу необхідний інструментарій для усунення порушень принципів державної регуляторної політики – статті 27 та 28 Закону. Так відповідно до норм статті 27 на підставі аналізу уповноваженим органом звітів про відстеження результативності регуляторних актів - «уповноважений орган має право здійснювати експертизу регуляторних актів центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади на відповідність цих актів вимогам статей 4, 5, 8-13 цього Закону», і, відповідно, «приймає рішення про необхідність усунення виявлених порушень принципів державної регуляторної політики органом, що прийняв цей акт». Механізм реалізації цього права уповноваженого органу конкретизовано у статті 28 «Виконання рішень уповноваженого органу про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики». Відповідно до статті «у разі невиконання рішення уповноваженого органу про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики або не оскарження цього рішення органом виконавчої влади протягом встановленого в цьому Законі строку дія регуляторного акта або окремих його положень, щодо яких було прийнято відповідне рішення, зупиняється наступного дня з дня закінчення строку для виконання такого рішення. Уповноважений орган публікує в газеті «Урядовий кур'єр» повідомлення про зупинення дії регуляторного акта або окремих його положень не пізніше десяти робочих днів з дня зупинення дії цього регуляторного акта або окремих його положень. Якщо рішення про необхідність усунення порушень принципів державної регуляторної політики прийнято щодо регуляторного акта, зареєстрованого в органі юстиції, уповноважений орган не пізніше трьох робочих днів з дня зупинення дії регуляторного акта або окремих його положень надсилає повідомлення про зупинення дії до органу юстиції, який зареєстрував відповідний регуляторний акт. Орган юстиції не пізніше п'яти робочих днів з дня одержання повідомлення уповноваженого органу скасовує прийняте ним рішення про державну реєстрацію регуляторного акта, дію якого або окремих його положень було зупинено, і повідомляє про це уповноважений орган та орган виконавчої влади, що прийняв цей регуляторний акт». Проте можна стверджувати, що цей механізм державного управління

виконує функцію корекції, тобто має «точковий» характер, і за інформацією від ДРС цей механізм у 2016 році було декілька разів задіяно [3]. Цей механізм не може мати вирішальний вплив на ситуацію щодо відстеження результативності регуляторних актів.

Прийняття у 2015 році змін до Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта [3] і затвердження нового інструменту - обов'язкового розрахунку вартості регулювання для суб'єктів малого підприємництва М-Тесту (розрахунок витрат типового суб'єкта малого бізнесу на виконання вимог регулювання у типових умовах) – в цілому мав позитивні результати щодо забезпечення системності у підготовці АРВ і тим самим покращанню регуляторного поля в країні. При цьому окремо слід наголосити, що М-Тест в Україні є адаптацією SME-test, що застосовується в ЄС з 2008 року відповідно до вимог Акту малого бізнесу [4]. Проте в Україні зміни в частині відстеження результативності регуляторного акта на тому етапі розробки змін до Постанови КМУ не було здійснено, бо доцільним вбачалось на першому етапі отримати практику застосування М-Тесту.

Це дозволяє зробити висновок, що відстеження результативності регуляторних актів (на підставі чого має аргументовано прийматись рішення щодо продовження терміну дії регуляторного акта, або його скасування) на сьогодні у предметному плані регуляторними органами в Україні виконується незадовільно, формально і має сенс здійснити вплив з метою покращання ситуації.

Проблеми процедур відстеження результативності регуляторних актів та окремі пропозиції щодо їх вирішення:

1) Якщо неправильно в АРВ визначаються показники результативності (не мають зв'язку з проблемою, що вирішується; не мають кількісного вигляду; та т.п.) – то провести змістовну і об'єктивну процедуру відстеження результативності неможливо апіорі. Відновити показники результативності, які б мали бути здійснені під час розробки регуляторного акта – вбачається неефективним та неможливим – бо зобов'язання здійснювати це відновлення буде покладатися знов на розробника регуляторного акта. Якби була ситуація, що починаючи «від сьогодні» всі розробники регуляторних актів правильно визначають проблему, яку вирішує регуляторний акт, і формулюють цілі, які цей регуляторний акт має досягти - то така постановка завдання в частині відновлення показників результативності теоретично могла б мати місце. Проте ця ситуація залишається гіпотетичною. Тому в цих умовах можливим варіантом стає висування формалізованої вимоги оцінки результативності за одним чи декількома показниками, які можна було б розрахувати для чинного регуляторного акта і рішення щодо перегляду регуляторного акта приймати на підставі публічних консультацій з зацікавленими учасниками ринку, що регулюється, та дотичними учасниками.

2) Процедури відстеження результативності умовно розділяються на такі складові:

а. Вимірювання або обрахунок показників результативності (поточні значення на дату проведення відстеження результативності).

б. Порівняння поточних значень показників результативності з запланованими (запланованим під час розробки АРВ та прийняття регуляторного акта). Якщо поточні значення дорівнюють запланованим, то це є ознакою що регуляторний акт досягнув своєї мети і, відповідно, може/має бути скасований. Якщо поточні значення не дорівнюють запланованим, то це є однією з ознак, що акт не досягнув запланованих цілей. Якщо тривалість акта на цей момент складає декілька років і більше, то це може бути ознакою, що акт є неефективним і до нього треба зробити уточнення і доопрацювання, або він може бути скасований.

с. Прийняття відповідного рішення регуляторним органом – і реалізація цього рішення. Паралельно у уповноваженого органу є законна можливість втрутитись у рішення щодо перегляду регуляторного акта (статті 27 та 28 Закону) і, за цього, уповноважений орган має виконати низку процедур для реалізації свого втручання.

Можна стверджувати, що більшість практичних проблем, що виникають по цих складових (а-с), знаходяться в площині правозастосування, а не формальної логіки та конструкції правових норм.

3) Відстеження результативності здійснюється у формі базового, повторного або періодичного відстеження. Базове відстеження – оцінка показників результативності до набуття чинності регуляторного акта (наприклад під час розробки аналізу регуляторного впливу). Повторне відстеження – перше після набуття регулятором актом чинності – «через рік з дня набрання ним чинності ...», але не пізніше двох років з дня набрання чинності ...». Періодичні відстеження результативності регуляторного акта має здійснюватися раз на кожні три роки починаючи з дня закінчення заходів з повторного відстеження результативності цього акта.

Одна з проблем при цьому пов'язана з відсутністю планів регуляторного органу по відстеженню результативності (на відміну від планування підготовки проектів регуляторних актів). Відсутність планування щодо відстеження результативності призводить до того, що зацікавлена громадськість не має можливості прийняти участь у проведенні відстеження результативності (наприклад надати додаткову інформацію або у інший спосіб) до моменту оприлюднення регуляторним органом звіту про відстеження результативності регуляторного акта (якщо регуляторний орган не зацікавлений у проведенні такого залучення громадськості). Так як публічні консультації з зацікавленим учасниками є важливою складовою усього процесу державного управління, то вбачається, що надання громадськості (зацікавленим учасникам) можливості брати участь у процедурах відстеження результативності може своїм результатом мати позитивний вплив на ефективність регуляторної діяльності. Можливим варіантом за цього є формалізація вимог до регуляторного органу щодо розробки, затвердження та оприлюднення планів відстеження результативності (за аналогією з формалізованими вимогами щодо розробки, затвердження та оприлюднення планів підготовки проектів регуляторних актів – статті 5, 7 та 13 Закону).

4) Зауваження щодо показників результативності. В рамках відстеження результативності вкрай важливим є можливість порівняння показників «до» та «після» набуття чинності акта, що забезпечується кількісним видом показників. На сьогодні переважно розробники регуляторних актів використовують якісний вид показників. Також показники результативності мають мати пряме і безпосереднє відношення до проблеми, на вирішення якої спрямовано розробку регуляторного акта і до визначених цілей, які має досягати регуляторний акт.

5) Окремі технічні зауваження щодо визначення показників результативності. У Методиці проведення аналізу впливу регуляторного акта (затверджено Постановою КМУ) у п.10 визначено:

«Прогнозні значення показників результативності регуляторного акта встановлюються протягом різних періодів після набрання чинності актом, обов'язковими з яких повинні бути: 1) розмір надходжень до державного та місцевих бюджетів і державних цільових фондів, пов'язаних з дією акта; 2) кількість суб'єктів господарювання та/або фізичних осіб, на яких поширюватиметься дія акта; 3) розмір коштів і час, що витратимуться суб'єктами господарювання та/або фізичними особами, пов'язаними з виконанням вимог акта; 4) рівень поінформованості суб'єктів господарювання та/або фізичних осіб з основних положень акта».

В той же час у Додаток 1 до Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта в «Аналіз регуляторного впливу» у розділі «VIII. Визначення показників результативності дії регуляторного акта» сказано: «Навести значення прогнозних показників результативності дії регуляторного акта (у кількісному виразі). Слід визначити не менше ніж три кількісних показники, які безпосередньо характеризують результативність дії регуляторного акта та які підлягають контролю (відстеження результативності)».

Як результат незрозуміло, як співставляються три кількісні показники, що вимагаються в АРВ та чотири показники, що вимагаються у загальному тексті Методики. Консультації з ДРС однозначно доводять, що мова йде про загалом 7 показників: 4-и з загального тексту Методики та 3-и показники АРВ, які пов'язано з специфікою конкретного регулювання. Вбачається за доцільне забезпечити більшу однозначність та мінімізувати можливі помилки при виконанні цих норм Методики – наприклад, речення «Навести значення прогнозних показників...» розпочати словами «Додатково до вимог п.10 Методики навести...».

б) Щодо отримання інформації щодо запланованих показників результативності. Процес відстеження результативності базується на порівнянні запланованих під час розробки регуляторного акта та отриманих від дій регуляторного акта значеннях показників (індикаторів). Проте заплановані показники результативності є складовою частиною АРВ, який вимагається на етапі розробки та затвердження регуляторного акта. АРВ природно не є частиною нормативно-правового поля. Проте після набуття чинності регуляторним актом отримати АРВ, яким цей акт супроводжувався під час його розробки – є складним. Відсутні будь які бази даних, які б забезпечили вільний доступ до текстів АРВ (навіть на відомчому рівні). Відсутні будь які бази даних, які з забезпечили зв'язок між чинним регуляторним актом та АРВ. Це також виступає негативним чинником у створенні сприятливого бізнес клімату. Вбачається за доцільне забезпечити створення бази даних, яка б надала можливість простежувати у часі документи і аналітичне підґрунтя регуляторних актів – а) джерела визначення та підтвердження наявності проблеми, яка має вирішуватись втручанням держави;

б) проект регуляторного акта та відповідне АРВ; в) базове відстеження результативності; г) повторне відстеження результативності; в) періодичне відстеження результативності.

7) Щодо загальної термінології «Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта» та «Методики відстеження результативності регуляторного акта». В тексті методик (Постановка КМУ від 11 березня 2004 р. № 308) використовується термін «аналіз впливу регуляторного акта» на відміну від терміну «аналіз регуляторного впливу», який запроваджено Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 року №1160-IV. Вбачається за необхідне для однозначного розуміння і для забезпечення належної судової практики здійснити редакційну правку і по всьому тексту Постанови КМУ №308 термін «аналіз впливу регуляторного акта» (у всіх відмінках) замінити на «аналіз регуляторного впливу».

8) Щодо консультацій з зацікавленими сторонами. Сучасні базові принципи побудови ефективного та дієвого нормативного регулювання державної політики і її реалізації передбачають активний діалог або консультації з усіма зацікавленими сторонами. В частині державної регуляторної політики це в першу чергу бізнес-об'єднання та об'єднання суб'єктів малого підприємництва. Вбачається за доцільне при відстеженні результативності регуляторного акта забезпечити впровадження процедур, які б гарантували проведення консультацій з зацікавленими сторонами. Частково це можна забезпечити процедурами планування діяльності регуляторного органу щодо відстеження результативності регуляторних актів та оприлюднення такого плану. Також частково гарантувати проведення консультацій при відстеженні результативності регуляторних актів можна шляхом запровадження обов'язковості розрахунку вартості регулювання для суб'єктів малого підприємництва (М-Тест).

Висновки.

1. Вбачається, що значну частину вищезначених проблем можна вирішити шляхом посилення публічного характеру процедур відстеження результативності і надання можливості зацікавленій громадськості брати у них участь. Ефективним інструментом вирішення цього завдання може стати зобов'язання регуляторного органу розробляти та оприлюднювати плани графіки щодо відстеження результативності.

2. Враховуючи, що М-Тест побудовано на інструменті публічних консультацій, то вбачається за доцільне доповнити вимоги щодо відстеження результативності регуляторного акта вимогою щодо обов'язкового розрахунку вартості регулювання для суб'єктів малого підприємництва (розрахунок витрат типового суб'єкта малого бізнесу на виконання вимог регулювання). Наприклад п.3 Методики викласти у редакції: «3. У процесі відстеження встановлюється кількісне та якісне значення для кожного показника результативності, визначеного під час проведення аналізу впливу регуляторного акта та додається розрахунок вартості регулювання для суб'єктів малого підприємництва (М-Тест)».

3. Враховуючи наявний високий ступінь ризику погіршення норм самого Закону про регуляторну політику та відповідної Постанови КМУ за спроби внесення до них нормативних змін пропонується окреслені вище заходи покращання виконання відстеження результативності (у т.ч. у предметній частині) здійснити в межах наявних повноважень Державної регуляторної служби України (у т.ч. щодо здійснення методичного забезпечення діяльності регуляторних органів, пов'язаної з реалізацією державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності).

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 № 1160-IV
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта» від 11 березня 2004 р. №308
3. Державна регуляторна служба України \ \ [http://http://www.drs.gov.ua/](http://www.drs.gov.ua/)
4. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - "Think Small First" - A "Small Business Act" for Europe

ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ КОРЕИ В ОБЛАСТИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

к. и. н. Потапова Н. Ю.

Узбекистан, Ташкент, Университет Мировой Экономики и Дипломатии

Abstract. The article is about public diplomacy of Korea on basis of fine art. The article defines the official policy of Korean culture in the field of art and, in particular, in the field of fine arts. The economic reasons for the special attention of Korean politicians to the development of fine arts are revealed.

It demonstrates the practical implementation of public diplomacy Korea through channels such as financing, promotion of Korean domestic artists through the organization of exhibitions artists through exhibitions, art galleries, construction of museums of modern art.

Particular attention is paid to the financing of the Korea Foundation. The article concludes that public diplomacy of Korea focuses on building friendly relations, first of all, with China, European countries, America and Russia, through fairs, exhibitions, biennale. Specificity of the fine arts of Korea is revealed. The names of contemporary artists of Korea and the main styles of painting are listed.

Keywords: Public diplomacy, Biennale, Art Gallery, Fine Arts, Art Museum, Korea, Seoul, Bussan.

Южная Корея на сегодняшний день динамично развивающаяся страна, делающая ставку на экспортное производство, новейшие технологии и публичную дипломатию, одной из задач которой, является популяризация своего изобразительного искусства. Не случайно, Корея была избрана членом Исполнительного совета ЮНЕСКО на период 2015-2019 годов, Комитетом всемирного наследия с 2013 по 2017 год и, Межправительственным комитетом по охране нематериального культурного наследия, на период 2014-2018 годов.¹

В этом плане Корея в 2015 году приняла закон о Публичной дипломатии. А нынешний министр иностранных дел Корейской Народной Республики Кан Кюн-чья заявила, что Корейский комитет по публичной дипломатии завершил первый базовый план Республики Корея по публичной дипломатии. Он будет действовать с настоящего момента до 2021 года. Предусматривается активное участие в публичной дипломатии частного сектора, который будет оказывать помощь в укреплении сетей профессионалов в области искусства.²

Активизация публичной дипломатии Кореи в области искусства не случайна, поскольку изобразительное искусство не знает границ, национальности и языка, кроме языка искусства. Налаживание дружественных отношений между странами с помощью публичной дипломатии поставлено на уровень государственной программы. Причем в аспекте изобразительного искусства проводятся мероприятия последовательно и планомерно.

Публичная дипломатия – это дипломатия бизнеса.³ «Распространение культуры - это инструмент экономической политики». Так выразился в своем интервью бывший мер Сеула Ох Се Хун.⁴ Продвижение искусства, это тоже бизнес, и возможность реализации проектов в области искусства, презентация страны, демонстрация имиджа страны и элементов культуры, завоевание места в бизнесе и политике, налаживание долгосрочных партнерских взаимовыгодных отношений, культурный обмен, и новые возможности в творчестве. Что наглядно подтверждается на практике деятельностью ответственных лиц Кореи за реализацию данной программы.

До недавнего прошлого, искусство Кореи было, в некоторой степени изолировано, оно было больше известно на Азиатском континенте, и считалось, что корейское изобразительное искусство не имеет собственного лица, поскольку очень многое заимствовано от китайского и японского стилей. Но новая государственная программа заставила бросить все силы на более глубокое и детальное изучение специфики корейского изобразительного искусства. В результате чего, были подняты и восстановлены исследования прошлых лет, проведены новые

¹http://www.mofa.go.kr/ENG/policy/culture/overview/index.jsp?menu=m_20_150_10

²<http://www.ifa.de/en/culture-and-foreign-policy/news-press-review/detail/news/plan-for-public-diplomacy.html>

³Michael B. Goodman, (2006) "The role of business in public diplomacy", Journal of Business Strategy, Vol. 27 Issue: 3, pp.5-7, <https://doi.org/10.1108/02756660610663763/> Pamela H. Smith Modern Diplomacy. 1998 <https://www.diplomacy.edu/resources/general/public-diplomacy>

⁴Judith H. Dobrzynski. All That Korean Art Is There for a Reason. // The New York Times. March 16. 2016. <https://www.nytimes.com/2016/03/17/arts/design/all-that-korean-art-is-there-for-a-reason.html>

научные исследования.¹ Осуществлены мероприятия по организации выставок, биеннале, ярмарок, по строительству музеев и прочие мероприятия, при финансовой поддержке различных фондов, таких как Корейский Фонд (Korea Foundation), Корейский фонд изучения преимуществ (Korea foundation for advantages study) и других фондов, и что немаловажно, частных лиц. Можно констатировать, что корейское искусство заиграло новыми красками и, стало не только всемирно известным, но и, достаточно востребованным.

О масштабах финансовой поддержки можно судить по одному только факту, высказанному Джудиф Добрзински - известной журналисткой и знатока искусства: «Один только Корейский фонд пополнил рождение постоянных корейских художественных галерей в 18 американских музеях, включая Музей изящных искусств, Хьюстона; Кливлендского художественного музея; Художественного музея Сиэтла; Музея искусств округа Лос-Анджелеса; и Музея изящных искусств, Бостона. Г-жа Юн потратила более 9 миллионов долларов на строительство этих галерей».²

Начиная с 1995 года, корейские художники стали постепенно занимать свою нишу в бизнесе искусства. В Европе к этому времени уже признали многих корейских художников.

Так, в 1995 году корейские художники были приглашены, и по достоинству оценены Венецианской биеннале. А в этом же году уже в Кванджу, который теперь считается городом искусства, была открыта биеннале «Искусство без границ», где были представлены художники различных стран мира.

2000 год был очень знаменательным для деятелей искусства Кореи. В Сеуле была созвана Генеральная Ассамблея ИКОМ – Международного Совета музеев. Что явилось основой решения корейского правительства о постройке новых музеев, т.е. в течение 50 лет основать 1000 музеев.

В этом же году была организована биеннале в Сеуле под названием «Медиа – Сеул 2000».

В 2007 году на ярмарке ARCO, в Мадриде корейские художники представили свои экспозиции под названием «Корея – сегодня», где была представлена также инсталляция ТВ Будда, знаменитого Nam June Paik. С этого момента, можно сказать, что работы корейских художников стали широко востребованы, поскольку стали активно продаваться.

Начиная с 2012 года в городе Буссане проходят ежегодные Арт выставки, куда приезжают художники со всех стран.

Современные южнокорейские художники проявляют себя, используя сочетание самобытности национального стиля с новейшими технологиями, а также сочетание национального стиля с современными тенденциями европейского искусства. В корейском искусстве существуют два стиля сояньхва - современный стиль и традиционный – тонъяньхва. Особый подход современных корейских художников «Невозможность небрежности»

Так, корейские художники заинтересовали мир искусства запоминающимися инсталляциями, представленными в национальном павильоне на Венецианских биеннале, масштабной выставкой современного корейского искусства «Korean Eye», прошедшей в Saatchi Gallery в Лондоне (2012), и выставкой корейского дизайна «Korea Now!» в Музее декоративного искусства в Париже (2015).³

Всё активнее корейские художники завоёвывают признание российских ценителей искусства. В 2015 году проходила международная выставка в России, на которой были представлены работы молодых корейских художников, имеющих уже свой стиль. В частности, были представлены работы Choi Jeong Hwa с философским подтекстом, Minjae Lee (Greno) художника самоучки, который интересно сочетает символы с современным видением мира, Joо Seok Ju современного художника импрессиониста. Некоторые его из полотен украшают частные галереи Европы и Азии. Chi Young Sung – художницы из Сеула, тематика ее работ природа, человек и утопия. Doohong Min его творчество навеяно импрессионизмом и современным французским и американским реализмом.⁴

Публичная дипломатия не заканчивается только представлением работ на международной арене, необходимо создавать инфраструктуру для выстраивания бизнеса,

¹ Cho Sun- Mie Great Korean Portraits. Immortal Images of the Noble and the Brave. Dolbagae Publishers. 2010. 352 p.; Henrik Hjord Sorensen. The Iconography of Korean Buddhist Painting. E.J.Brill,Leiden. New York. Kobenhavn. Koln. 1989.; Laurel Kendall, Jongsung Yang, and Yul Soo Yoon. Got Pictures in Korean Contexts. The Ownership and Meaning of Shaman Paintings. University of Hawai`I Pres. Holnolulu. 2015. 160 p.; Francis Mullany. Symbolism in Korean Ink Brush Painting. Global Oriental. UK. 2006.414 p.

² Judith H. Dobrzynski. All That Korean Art Is There for a Reason. // The New York Times. March 16, 2016. <https://www.nytimes.com/2016/03/17/arts/design/all-that-korean-art-is-there-for-a-reason.html>

³Елизавета Мельниченко <http://2queens.ru/Articles/Vystavki-Vystavki-v-Rossii/Sovremennyye-yuzhnokorejskie-hudozhniki-naystavke-v-galeree-Triumf.aspx?ID=3424>

⁴ Дарья Андреева. 04. 02. 2016. Современное искусство. Корейский взгляд. // Marrow magazine 02/11/2017/ (14.47)

чтобы иметь будущее искусства. В контексте этого направления в Корее ежегодно проходит выставка современного искусства «Kiaf», которая представляет собой разветвленную инфраструктуру с большим количеством частных галерей, арт центров, государственных и частных музеев.

Имена известных корейских художников: Hyung Koo Kang “Frameless Heands” – супер реалист. Его знаменитые работы портреты Монро, Одри Хеберн, Элизабет Тейлор и Каллас, Да Винчи и Иствуд, Пикассо, Ван Гог и другие.¹ У Мён Киль (Woo Myoung Kil) работы Розы любви, Волны восточного моря, Нежность.² Художник Yiwanho работа: Цветущая Корея, или весенний праздник Чеджу, Нам Джун Пайк Nam June Paik), Kim Sung Jin интересен тем, что на полотнах изображает губы, Nayoung Wooh – художница иллюстратор, Кристиан Асух (Christian Asuh) и другие.³

На сегодняшний день корейские художники активно выходят с персональными выставками. В 2015г. в галерее Щукина в Нью-Йорке, проходила персональная выставка знаменитого корейского художника Хван Юн Суна (Hwang Young-Song).⁴

В 2016 г. была выставка RuArts в Identity, где Кимсуджа представляла работы в Московской биеннале, а также До Хо Су (Do Ho Suh) – его знаменитые инсталляции из текстиля.⁵

Урам Чхве (U-Ram Choe) «технологичный» художник. Его знаменитая работа: «Дышащий Лотос», уже проходят его персональные выставки, в частности, в Хельсинки «Киасме».⁶

Очень важный момент в продвижении корейского искусства на мировой арене, заключается в том, что художники нового направления, умело, сочетают национальные тенденции в современных стилях изобразительного искусства. Получая европейское образование, они возвращаются на родину, где им созданы условия, начинают творить, прославляя свою культуру.

Корейские художники выставляются на выставках за рубежом в Маями, Нью-Йорке, в Испании, Италии, имеют спрос и реально их работы продаются. Корейские художники очень востребованы, и у себя на родине, например, при строительстве нового здания, выбирается художник, который занимается оформлением этого здания.⁷

Корея также предоставляет возможность знакомиться и с представителями зарубежного искусства, каждый год в Корее проводятся выставки зарубежных звезд, например в 2015 году приехал Аниш Капур, Бил Виолу, Алафур Элиассон.

На сегодняшний день существует интернет Арт проект под названием Korean Art Project with Art Museums, который представляет современных известных молодых художников их выставки, новости в области искусства, где проходят выставки в Корее в основном в Сеуле. Проект был создан 2016 г.⁸

О развитости корейского искусства может свидетельствовать, тот факт, что постоянно проводятся выставки в музеях, галереях и даже просто на улицах. Огромное количество частных арт галерей.

В Леуме музей искусств Samsung, есть музей 1 и музей 2. Музей 1 – Корейское традиционное искусство и музей 2 экспонируют произведения искусства корейских и международных современных художников.

Arario Gallery Seoul открыта в 2002 году, управляет двумя филиалами в Чхонане и Сеуле и галереей в Шанхае. Arario исследует новые основы, которые ранее не рассматривались другими учреждениями в Корее, способствуя гибридизации и разнообразию в региональном, локализованном мире искусства благодаря активному взаимодействию с международным арт-миром. На основе опыта в художественной индустрии Китая, в галерее, в настоящее время представлены различные работы из Индии и художников Юго-Восточной Азии, которые еще не были представлены в стране.

Галерея Factory первоначально была основана, как Factory Arts & Crafts от Bora Hong в 2002 году, в 2005 году была переименована.

Галерея Leeahn - влиятельное учреждение, основанное на Тэгу, Сеульский филиал, открылся в марте 2013 года. Одним из первых шоу в пространстве Сеула стала выставка известного концептуального художника Дэвида Сэлла.

¹ Marrow.space/modern-art-korean-vision

² www.picture-russia.ru

³ https://vk.com/club49260125

⁴ http://www.galleryshchukin.ru/blog/otkrytie-pervoi-personalnoi-vystavki-v-ssha-znamenitogo-koreiskogo-hudozhnika-hvan-yun-suna

⁵ https://tvkultura.ru/article/show/article_id/160834/

⁶ http://russian.korea.net/NewsFocus/Culture/view?articleId=114973

⁷ http://www.gwangjubiennale.org/www/vieweng/foundation/history.asp

⁸ http://www.koreanartistproject.com/eng_main.art?method=main

Проект Space Sarubia, созданный в 1999 году, является альтернативным пространством для экспериментального искусства по жанрам изобразительного искусства, архитектуры, музыки, танца и кино. Эта некоммерческая галерея начала свою жизнь в Инса-донге. Галерея посвящает себя новаторству в новых концепциях и практиках и инкубации талантов неоткрытых художников, которые выбираются через открытый процесс подачи заявок.

Artide Gallery отличается своим вниманием к современному китайскому искусству и художникам. Основанная в 1999 году, Artide, представила таких художников, как Ван Гуанжи, Юэ Минджун, Чжоу Чунья, Цзэн Фанджи и Цзэн Хао корейской аудитории. С тех пор галерея взяла на себя ведущую роль в художественном обмене между Кореей и Китаем и привлекла международное внимание к проведению в стране первой персональной выставки художника Чжан Сяогана. В 2007 году Artide открыла галерею в Пекине, а в 2010 году переместил свою галерею в Сеуле в Хёджа-дон.

Галерея Yeh, основанная в 1978 году и вновь открытая в 1982 году, считается предшественницей сцены искусства Каннам. Под её влиянием район превратилась в динамичный культурный центр, прозванный Soho Seou.

Таким образом, посещая непосредственно выставки Сеульских музеев и арт галерей, а также пользуясь фондом Сеульского Национального Университета и непосредственно интернет ресурсами и социальными сетями, мною были определены следующие методы исследования: анализ статей периодических изданий, метод наблюдения, ретроспективный анализ, а также контент анализ выставок и галерей. Которые в свою очередь позволили мне сделать следующие выводы.

Новая публичная дипломатии Кореи в области изобразительного искусства, дает реальные результаты, как в плане презентации представителей современного корейского искусства, так и в плане продвижения бизнеса в этой отрасли, демонстрируя высокий потенциал экономики в целом, тем самым проявляя свою мягкую силу публично дипломатии. Исходя из анализа локализации арт выставок, биеннале, арт ярмарок и контактов арт галерей, можно сделать выводы, что основные страны культурных, а следовательно, и экономических интересов Кореи - это Китай, Америка, европейские страны, в большей степени, Испания, Италия, Франция, Англия и Россия, что касается Индии и Юго-восточной Азии, то здесь больше уже определяется некая конкуренция, на равных почтительных условиях. Публичная дипломатия Кореи, через изобразительное искусство, наглядно демонстрирует, как направленность интересов, так и основной смысл: интеграция с западными европейскими ценностями, при сохранении традиционно национальных ценностей.

ЛИТЕРАТУРА

1. Cho Sun- Mie Great Korean Portraits. Immortal Images of the Noble and the Brave. Dolbaga Publishers. 2010. 352 p.
2. Francis Mullany. Symbolism in Korean Ink Brush Painting. Global Oriental. UK. 2006.414 p.
3. Henrik Hjort Sorensen. The Iconography of Korean Buddhist Painting. E.J.Brill.Leiden. New York. Kobenhavn. Koln. 1989
4. Judith H. Dobrzynski. All That Korean Art Is There for a Reason. // The New York Times. March 16. 2016. <https://www.nytimes.com/2016/03/17/arts/design/all-that-korean-art-is-there-for-a-reason.html>
5. Laurel Kendall, Jongsung Yang, and Yul Soo Yoon. Got Pictures in Korean Contexts. The Ownership and Meaning of Shaman Paintings. University of Hawai`I Pres. Holnolulu. 2015. 160 p.
6. Michael B. Goodman, (2006) The role of business in public diplomacy, Journal of Business Strategy, Vol. 27 Issue: 3, pp.5-7, <https://doi.org/10.1108/02756660610663763/>
7. Pamela H. Smith Modern Diplomacy. 1998 <https://www.diplomacy.edu/resources/general/public-diplomacy>
8. Дарья Андреева. 04. 02. 2016. Современное искусство. Корейский взгляд. // Marrow magazine 02/11/2017/ (14.47)
9. Е. Мельниченко <http://2queens.ru/Articles/Vystavki-Vystavki-v-Rossii/Sovremennyye-yuzhnokorejskie-hudozhniki-na-vystavke-v-galeree-Triumf.aspx?ID=3424>
10. Marrow.space/modern-art-korean-vision
11. www.picture-russia.ru
12. <https://vk.com/club49260125>
13. https://tvkultura.ru/article/show/article_id/160834/
14. <http://russian.korea.net/NewsFocus/Culture/view?articleId=114973>
15. <http://www.gwangjubiennale.org/www/vieweng/foundation/hostory.asp>
16. <http://www.galleryshchukin.ru/blog/otkrytie-pervoi-personalnoi-vystavki-v-ssha-znamenitogo-koreiskogo-hudozhnika-hvan-yun-suna>
17. http://www.koreanartistproject.com/eng_main.art?method=main

WORLD SCIENCE

№ 11(27)
Vol.2, November 2017

MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC EDITION

Indexed by:

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

 НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Passed for printing 01.11.2017. Appearance 07.11.2017.
Typeface Times New Roman.
Circulation 300 copies.
RS Global Sp. z O.O., Warsaw, Poland, 2017